

Emmaus felé...

TARTALOM:

Zulauf Henrik: Az Úr Jézus Krisztus gyülekezetének szolgája	209
Farkas Zoltán: Balga Jónás vándorlása	229
Reinhold Kücklich: Győzhet-e a kommunizmus?	237
Oravala Ágost: Parasztproféta (Regény) Fordította: br. Podmaniczky Pál (IX.)	251
Krónika	269
Könyv, folyóirat	270
Theologus élet	272

III. évf. 8—10. szám.

1931. okt.—dec. hó.

Ára 1'20 pengő.

EMMAUS FELÉ...

EVANGELIKUS FOLYÓIRAT.

Szerkesztik: *Farkas Zoltán, Jakus Imre, Kádár Gyula.*

Megjelenik havonta egyszer.

Előfizetési ár: Egész évre P 5.—, fél évre P 2:50.

Szerkesztőség és kiadóhivatal ezentúl: **Balassagyarmat,
Evang. Lelkészi Hivatal.**

Kéziratokat a szerkesztőség címére kérünk. (Kéziratokat nem adunk vissza.)

Fordulónál az „Emmaus Felé...”

Eddig a Theologia (vagy mint diáknyelven mondani szokták „Jeruzsálem”) falai között haladt az út. Most kiértünk a szabad munkamezőre. „Maradj velünk!...” (Lukács 24:29.)

Az „Emmaus Felé” olvasóinak és barátainak szeretetteljes tisztelettel jelentjük, hogy a szerkesztés munkáját a theologus ifjúság kezéből átvette az ifjú lelkészek és segédlelkészek gárdája. Az anyagi ügyek megszilárdítása végett egyelőre ugyanabban az alakban és időközökben jelenik meg, mint eddig (tekintetbe vévén azonban a lapkorlátozó rendeletet is).

Kérjük kedves olvasóinkat, szíveskedjenek előfizetésüket mielőbb megújítani és a hátralékokat befizetni.

Lapunk célja is ugyanaz marad, mint eddig: *egyházunk lelki ébredésének szolgálata.*

A felelős szerkesztő és kiadó ugyanaz marad. A szerkesztőbizottság is régi munkatársakból áll: Dedinszky Gyula, Farkas Zoltán és Zászkaliczky Pál.

A szerkesztőség és kiadóhivatal címe ezentúl:

Balassagyarmat, Ev. Lelkészi Hivatal.

(Minden kéziratot, reklamálást, előfizetést stb.-t ide kérünk.)

Mihelyt az előfizetések befolynak, az 1932-es évfolyam eddig elmaradt számai is megjelennek.

Az 1931-es évfolyam jelen utolsó három száma is ezen átalakulása miatt késett.

Olvasóink eddig tanusított érdeklődő szeretetét, bőkezű támogatását és imádságait kéri ezentúlra is

az „Emmaus Felé” Szerkesztősége.

AZ ÚR JÉZUS KRISZTUS GYÜLEKEZETÉNEK SZOLGÁJA.*)

IRTA: ZULAUF HENRIK, A „FÉBÉ” LEKÉSZE.

AMIDŐN az Úr Jézus Krisztus gyülekezetének szolgájáról akarok beszélni, akkor az Úr Jézus Krisztus gyülekezetének a fogalmából kell kiindulnom. Ez adja meg nekünk az irányt, amelyben keresnünk kell a feleletet a gyülekezet szolgájával kapcsolatban felmerülő kérdésekre.

Az Úr Jézus Krisztus gyülekezetét már az előző előadások szemünk elé állították különböző vonatkozásban. A magam részéről, midőn az Úr Jézus Krisztus gyülekezetéről szólok, nem valamely institutióra, sem valamely történelmi egyházra (Kirche), sem valamely szervezett gyülekezetre (Gemeinde), sem ezeknek additio utján előállott összességére gondolok, hanem gondolok a «communio sanctorum et vere credentium»-ra, azaz az Úr Jézus Krisztusban igazán hívők közösségére, amely nem emberi alkotás, hanem az Ige (verbum) és a szentség (verbum visibile) által hitet és hitközösséget munkáló Szentlélek teremtése és amely — csak mellékesen jegyzem meg — az empirikus ecclesiolában sejteti a maga dicsőséges realitását. Ez az Úr Jézus Krisztus gyülekezetének lényegére vonatkozó meggyőződés.

Ez azonban az éremnek csak az egyik oldala. A másik viszont az, hogy mi mindnyájan bizonyosan a lelkészre gondolunk, mikor most az Úr Jézus Krisztus gyülekezetének szolgáját emlegetjük. Csakugyan a lelkészre gondolok én is és pedig a szervezett keresztyén, nevezetesen lutheránus egyház gyülekezeti vezetőjére. Minthogy pedig így áll a dolog, ama feladat előtt állok, hogy a népegyház egyház-községi lelkészével szemben felállítsam ama követelményeket, amelyek az Úr Jézus Krisztus gyülekezetének,

*) A „Fébé” Ev. Diakonissza Nőegylet által 1931. évi augusztus hóban Klotildigeten rendezett lelkészkonferencián tartott előadás.

mint az *ἐκκλησία*-nak, a *communio sanctorum et vere credentium*-nak, az Úr Jézus Krisztusban igazán hívők közösségének a lényegéből folynak. Más szóval: mi most az Úr Jézus Krisztus élő gyülekezetének szemszögéből nézzük az evangélikus lelkészt, az evangélikus papot, az evangélikus parochust, és pedig egyrészt a maga személyében, másrészt a maga munkájában.

Bizonyos az, hogy az apostoli korban parochus még nem volt. A gyülekezet, a keresztyén közösség itt és ott birtokában volt a Szentléleknek és képes volt mindent megítélni, ami Tőle való volt. Ezért a gyülekezet minden tagjának joga volt ahhoz, hogy istentiszteleti vonatkozásban is, meg az úrvacsoránál is szolgáljon azzal, amit a Szentlélek neki nyújtott. — Az apostolok utáni korban előtérbe lépnek a *πρωτοκαθεδρῖται*: különös tiszteletben részesülő férfiak és nők. Ezen «előülők» férficsoportjából választja a gyülekezet az *ἐπισκοποι*-t, akik ott, ahol próféták és *πνευματικοί* azaz különös charismával bíró egyéniségek nincsenek, az eucharistiát megtartják. Ebben az időben tehát még több *ἐπισκοπος* van egy-egy gyülekezetben, akik felváltva szolgálnak az úrvacsorával, ha egy gyülekezési hely van. Ha pedig az összejövetelek különböző helyeken tartatnak, mert egységes gyülekezési hely nincsen, különböző helyeken szolgálnak. Egy *ἐπισκοπος* egy «hivatallal» csak a II-ik század eleje körül tűnik fel. A II-ik század végén pedig már a püspökök — értsd papok — a tisztán és szokások kezeseiként szerepelnek. Emlékeztetek Hegesipposra, Irenáusra és különösen Tertullianra. A különös hivatali charisma eszméje, mint amely megindokolja az egy *ἐπισκοπος* tekintélyét, legelőször a római Hyppolitushnál tűnik fel 220 körül, majd megállás nélkül a teljes hierarchia kifejlődéséhez vezet.

Luther az egyetemes papság íráselvének a kidomborításával visszatér az őskeresztyénséghez és az Evangéliumhoz, ha igaz is az, hogy az egyetemes papság elve a lutheri egyházban, amely egy hivatallal bíró Pastorenkirchévé fejlődött (Hupfeld), sem tudott száz százalékgig érvényre jutni. Luther kiméletlenül ledönti a pap és laikus közötti korlátot, hirdeti a hívő ember papi voltát. 1522-ben II. Kor. 3:6 és I. Péter 2:9-re való hivatkozással azt írja: «Be akarom bizonyítani mindenkinek, hogy az egy, igazi valódi «Predigeramt», valamint a «Priestertum und Opfer» minden keresztyén ember közös birtoka.» És 1523-ban I. Péter 2:9, II. Kor. 4:13, Ján. 6:45 és más íráshelyekre való utalással a következőket írja: «Azt senki sem tagadhatja, hogy minden keresztyén birja az Igét és az Isten által taníttatott és felkenetett pappá.»

«Bizonyos az, hogy a keresztyén ember nemcsak jogosult és képes arra, hogy Isten Igéjét hirdesse, hanem ez kötelessége is, melyet ha nem teljesít, elveszíti lelkét és Isten kegyelmét.» A schmalkaldeni cikkekben is a «Predigtamtot» a legfőbb hivatalnak nevezi, amely semmiféle helyhez vagy személyhez kötve nincsen. Hirdesse az Igét akárki, ha szivek vannak, amelyek azt elhiszik és aszerint élnek, azoknak ezen hitük szerint léssen. — De vajjon ez az elv nem vezet-e teljes anarchiára? Ha valaki megkérdezné Luthert: az egyetemes papság elve alapján, rite vocatio facta nélkül hirdetheti-e valaki az Igét, ő azt felelné, hogy olyan helyen, ahol nincsenek keresztyének, igen; ezt a misszionálást a felebaráti szeretet teszi kötelességévé; így cselekedet István vértanú is. Olyan helyen azonban, ahol keresztyének vannak, csak az hirdesse, akit a keresztyének azaz papok a maguk képviselőikül kiválasztanak (rite vocatus). De rögtön hozzáteszi Luther, hogy az ilyen helyen is szabad és kell a keresztyén embernek fellépnie és az Igét hirdetni anélkül, hogy a vocatio rite vocatio facta birtokában volna, ha látja, hogy az igehirdető tévelyeg és hamis tant hirdet. Luther Pál apostolra hivatkozik: I. Kor. 14:30: «De ha egy másik ott ül vesz kijelentést az első hallgasson.» Aki ott ült és vette a kijelentést és megszólalt rite vocatio nélkül tette ezt. Mindamellet megkívánja Luther a rendet. «Ne valamennyien predikáljanak, ha hatalmuk is van reá. Mert mikor Pál beszélt, Barnabás hallgatott, jöllehet őnéki is volt hatalma reá. De szükséges, hogy bizonyos rend legyen.» Igen figyelemreméltónak tartom Hupfeld, rostocki tanár idevágó felfogását, aki végzetesnek tartja, hogy a lutheri reformáció Istenre mint a rend Istenére való hivatkozással (I. Kor. 14:33) a rend szempontját a gyülekezeti élet kialakulása tekintetében is zsinórmértékül állította fel, és pedig azért tartja ezt helytelennek és végzetesnek, mert Pál apostol nem azt írja, hogy a rend kedvéért csak egy hirdesse az Igét, hanem azt, hogy az Igehirdetők egymás után szolgáljanak, amivel ugyanakkor, amidőn a rajongót (Enthusiast) a maga kamrájába utasítja, biztosítani akarja a gazdag és áldásos bizonyosságtevések szabadságát. Luthernek ama gyakorlati követelménye, amely a rendre vonatkozik, természetesen nem változtat ama vallási alapelvén, hogy szükség esetén, hamis tanítás és Igehirdetés esetén, amikor az Evangéliom és a lélek erőszakot kénytelen elviselni, bárki, aki benső elhivatást érez, nyugodt lélekkel hirdetheti az Igét rite vocatio facta nélkül is. Ez a lutheri elv megdönthetetlen, mert íráselv és szintén nagyon figyelemre méltó és végeredményben a sokat hangoztatott u. n. lutheri «jó rend» elvét áttöri. Csak természetes, hogy ilyen formán

a lutheri reformáció lelkésze, a *vocatio externa* birtokosa, állásából elmozdítható lévén, ha ez bekövetkezett, ha a gyülekezet letette őt azaz megvonta tőle felhatalmazását, ismét közönséges «paraszt vagy polgár mint a többi».

Az eddigiek alapján tehát megállapítható, hogy az evangélikus lelkész tulajdonképpen tagja a maga gyülekezetének. Nem áll-hívei során kívül, felette, vagy azzal szemben. Nem azok magistere, sem hierarchja, ha mindjárt nem is azok szolgálja. Ott áll velük egy sorban, mint testvér a testvér mellett. «Egyszerű testvér vagy keresztyén» (Luther), mint a többi. *Vocatio internája*, ha van, semmivel sem különb, mint híveié, ha van nekik. Semmiféle hivatali *charismával*, mely talán az ordináció vagy installáció útján szinte magikus módon szállott volna reá és hívei fölé emelné, nem dicsekedhetik. Legfeljebb dicsekedhetik a szürke keresztyénnek *charismájával*. És ez — elég. Mert ez — kegyelem...

Édes lelkésztestvérem, csak néhány kérdést engedj meg nékem! Te hogyan állsz saját gyülekezetedben, saját híveid körében? Ott állsz-e egyáltalában — közöttük? És ha igen, mint úr, mint magister *animarum*, mint idegen, mint «egészen más valaki», avagy mint testvér, mint ugyanegy családnak a tagja állsz-e ott? Mint *parochus*, avagy mint pap? Ott állsz-e közöttük, mellettük, velük, mint — keresztyén?... E kérdések önkritikát provokálnak. Az ember nem szereti az önkritikát. Nekünk nem szabad előle kitérnünk. Áldás fakad a nyomán. Mellesleg legyen szabad utalnom néhai Keller Sámuel szavaira, ki azt mondja: «Némely ember azért vész el, mert nem volt senkiben annyi könyörületesség, hogy egyszer megmondta volna néki az igazságot.» Legyen és lehessen bennünk annyi irgalom, hogy megmondjuk itt egymásnak, amit igazságnak felismertünk. Vajha a lelkészek mindenütt, mindenkor többet örködnek egymás felett, többet törődnek egymás lelkével, többet imádkoznának egymásért, több bátorsággal és több szeretettel nyitnák szőlásra ajkukat, ahol lelkésztestvérük lelkéről van szó, és sokkal nagyobb mértékben volnának egymás számára élő lelkiismeret! Kérlek, hogy így fogadjátok a önkritikát provokáló kérdéseimet!

A legnagyobb, ami egy evangélikus lelkésztől mondható, az, hogy keresztyén. Annak kell lennie, de a keresztyén szót az Írás értelmében véve. Nem az a legfontosabb, hogy milyen képzett, milyen okos, milyen beszélőképességgel megáldott, milyen modorú, stb., hanem, hogy keresztyén legyen, olyan keresztyén, aki elhitte és megismerte, hogy Jézus a Krisztus; aki

ezt a Krisztust ezer meg ezer lélekkel együtt immár nemcsak várja, de a magáénak tudja egész bizonyossággal; akinek a szíve minden dobbanásával azt mondja annak, aki e szívre ráteszi megérett fülét, hogy valóban igaz: «infinitum capax est finiti», mert ezt a szívet az Úr tölti be a maga lényével, és ez a szív hirdeti ama kifejezhetetlen csodát, «hogy az ember kápolnája, temploma és lakása Annak, aki itt beszél» (Luther); aki szöllővessző a szöllőtőn; aki meghalt és élete el van rejtve együtt a Krisztussal az Istenben; akinek számára az Úr Jézus Krisztusban megfeszítettett a világ és ő is a világ számára; aki szíve mélyéből énekl: «Teljesen a Tied vagyok, Uram, Teljesen a Tied minduntalan, Tied, ha bánat ér, ha vigadok, Mindig és mindenütt Tied vagyok», nem azért mert én, az ember szálltam fel Hozzád a technika dicső szárnyain, hanem mert Te választottál el engem, emeltél Magadhoz, tettél a Tieddé... Az Úré, az Úr szolgálja — és mégis gyermek. Az Úrhoz kötözve — és mégis szabad. Lemondva mindenről — és mégis gazdag. Odaadva lelkemet — és mégis ime itt hordom azt a kezemben. Meghalva, de mégis — élek, nem én, hanem bennem Te, Úr Jézus. Megtértem az Úrhoz, megigazítottam az Úr vére által, megszenteltem az Ő szent Lelke erejével. Halle-lujah!...

Édes lelkésztestvérem, keresztyén vagy-e? Mit felel szíved e kérdésre? Tied-e a Krisztus? És ebben a Krisztusban, akiben a transcendens Isten immanenssé lett, ez a világfeletti Isten reális közösségbe juthatott-e veled? Zúgnak-e benned az Úr harangjai, mert te az Ő temploma vagy? Megtértél Hozzá? Ne ijedj meg e szótól! Az egyháztörténet ismer olyan korszakot, amikor a theologust a fővizsgáján nemcsak tudományos készsége szempontjából, de abból a szempontból is megvizsgáltuk, hogy van-e bűnbánata és élő hite. És Braun generalsuperintendens nem régen külön tanulmányt írt a lelkipásztorok megtéréséről. Megtértél-e az Úrhoz, hogy megszenteltté tehessen?

Az evangélikus lelkész keresztyénsége nem maradhat a véka alatt. Élete megszentelt élet kell, hogy legyen. A keresztyén, ha lélek szerinti élet van benne, lélek szerint járjon is (Gal. 5, 25.) Ez fokozottabb mértékben áll az ev. lelkészre. És pedig úgy magán-, mint közéletére. Teljesen tudatában vagyok annak, hogy midőn az ev. lelkész életéről szólunk, különös hangsúlyt kell tennünk a hivatására. Tudatában vagyok ennek annál is inkább, mert jól ismerem Luther ama nézetét, mely szerint «a keresztlő nem teszi a keresztséget, hanem Krisztus szerezte azt; a keresztlő csak nyújtja a keresztséget». «Azt kell hinnünk, hogy a keresztség nem

a mienk, hanem a Krisztusé; az evangélium nem a mienk, hanem a Krisztusé; az Igehirdetés nem a mienk, hanem a Krisztusé... És én azt mondom — írja Luther — ha maga az ördög jönne is (ha olyan kegyes volna, hogy jönni akarna és jöhetne is), és én utólag megtudnám, hogy az ördög belopódzott a hivatalba és nyilvánosan hirdette az Igét, keresztelt, misézett... mégis azt kellene vallanunk, hogy a szentségek és az igehirdetés igazi volt.» «Mert hitünk és a szentség nem alapozható a személyre, legyen ez jó vagy gonosz, felszentelt vagy nem, elhivatott vagy belopódzott, az ördög, vagy az ő anyja, hanem Krisztusra, az Igéjére.» De bármennyire hangsúlyozzuk is a lelkész hivatását, hogy szinte háttérbe szorítjuk a személyét; mégis másrészt nyomatékosan utalnunk kell a lelkész személyére, egyéniségére, egyéni életére és azt kell követelnünk, hogy a lelkész élete legyen megszentelt, mert az ellenfelek és ellenségek sokkal inkább az életet, mint a tanítást figyelik.

Anélkül, hogy teljességre akarnék törekedni, mégis nagy körvonalaiiban igyekszem röviden az Irás alapján az ev. lelkész benső arcát megrajzolni. És pedig természetesen mint lelkésznek, mint lelkészegyéniségnek benső arcát.

Először a negatívumát rajzolom meg. 1. Az ev. lelkész nem akaratos (Tit. 1:7.). Csak az Urat akarja. Találóan mondja Francke Á. H. «*Idea Studiosi Theologiae*» címen tartott előadásai-ban, amelyekben a jövődő lelkész ideálját állította a hallgatók szeme elé, hogy az legyen «szelid, engedékeny, de hitében rettenthetetlen». Csak a hit dolgában, az Isten országa ügyét illetőleg nem engedékeny, hanem megáll az Úr felismert akarata mellett, mint az Úr sáfára. Egyébként nem akaratos, nem ambicionálja, hogy minden ideáját elfogadtassa és esetleg súlyos, felesleges küzdelmek és áldozatok árán érvényre juttassa. Gondolok a közgyűlésekre. — 2. Az ev. lelkész nem verekedő (I. Tim. 3:3. Tit. 1:7.). Ha haragra lobban is, mégsem tart haragot; ura indulatainak, nem veszekszik és nem verekszik. Ismertem lelkészt, aki éjnek éjszakáján az ablakon ugrott ki felesége után s a parochiával szemben álló templom előtti árokban elérvén azt, félholtra verte. Hívei megtudták ezt. Hiszen mindent megtudnak. — 3. Az ev. lelkész nem borozó, (I. Tim. 3:3.) nem abban az értelemben, hogy soha semmi körülmények között egy csepp bort meg nem ihatik (L.: I. Tim. 5:23), hanem abban az értelemben, hogy nem részeges (I. Tim. 3:8, Tit. 1,7). A részegesség, sajnos, az ev. lelkészek között is előfordul és úgy látszik, mindig is előfordult. A reformáció idejéből mélyen elszomorító feljegyzéseket

találtam idevonatkozólag. Luther egyszer félig komolyan, félig tréfásan 9 pontba foglalta a lelkész személyével szemben felállított követelményeit, amelyek — úgy látom — nem különösen súlyosak, amelyekhez aztán hozzáfűzi, hogy a lelkész ne legyen irigy és veszekedő és ne igya magát tele, ez utóbbi követelményt szembe állítja a világ követelményével, amely elvárja, hogy a lelkész jól értsen a mulatozáshoz («ein guter Zechbruder sei»), ami arra enged következtetni, hogy az iszákosság különös rákfenéje volt a lelkész életének. Mennyi hasonlóság az akkor és most között! Matthesius pl. annyira megszokottnak tartja az ev. lelkész részegességét, hogy igen enyhén ítéli meg, midőn azt mondja, hogy ha a szegény falusi pap a bor vagy sör által legyőzve kukorékol is mint a kakas és ugrándozik is mint a bakkecske, de Istenről meg nem feledkeznek, úgy minden rendben van. Sőt olyan pap is akadt, aki söröskancsóval ment fel a szószékre. Az 1528-ban a szász választófejedelemségben tartott vizitáció abból a szempontból is kívánta a lelkészeket felülvizsgálni, hogy tisztességes életet folytatnak-e, hogy dorbézolók, játékosok, részegeskedők és parázna életűek-e. És öt hesseni superintendens Fülöp örgrófnak azt az indítványt tette, hogy a notorikus lelkészek számára börtönt állítson fel. Én ismerek lelkészt, aki azzal dicsekedett lelkész-társa előtt, aki a presbiteri üléseket imával szokta megnyitni és bezárni és az egész ülést komoly formában vezetni, hogy őt bizony borospohár és pipafüst mellett «kedélyesen» tartja meg a presbiteri üléseket. Ismerek lelkészt, aki irodájában, íróasztala mellett tartja a pálinkás üveget és bizony nem egyszer boros- vagy söröskancsóval — a bensejében — megy fel a szószékre. Ismerek lelkészt, aki borgőzös állapotban az éj leple alatt a községi előljáróság által az utca mentén ültetett fiatal fákon átugrált, «mint egy bakkecske» és sorra letördelte azokat. Hallottam lelkésze-ről, aki mámoros fővel felmászott a gázlámpadúcre és onnan bekukorékolta a hajnalt, «mint a kakas». És ismerek lelkészt, aki az egész éjszakán keresztül kávéházról kávéházra járt, míg otthon ifjú hitvese kicsiny gyermeküket keserű könnyhullatás közepette ringatta. És tudok lelkésze-ről, aki beköszöntő Igehirdetése után a szószékről felhívta híveit, hogy most pedig menjenek a korcsmába és igyanak az ő kontójára, sőt maga is lement oda a nap folyamán és — ünnepeltette magát. — 4. Az ev. lelkész nem pénz-sóvárgó, rútnyereségre vágó (I. Tim. 3:3, 8. I. Pét. 5:2). Az a körülmény, hogy sok lelkész különösen a jelen gazdasági krízis idején, kénytelen gazdálkodni, valamint az a körülmény, hogy több gyermeket kell taníttatnia, nehéz kísértést jelent szá-

mára. De tudnia kell, hogy az Úr minden körülmények ura és Ő gondot visel. Hogyan küzdhet lelkész a materializmus ellen, ha ő is annak rabja. Ismerek lelkészt, aki jobban kalmárkodik, mint két hivatásos kalmár, és ismerek lelkészt, aki abban látja a mai lelkész legelsőbbrendű feladatát, hogy híveit az anyagi jólétben előbbre vigye. Ötinger egész életében nem tudta elfelejteni, amit gyermekkorában egy öreg cseléd mondott neki: «Csak ne legyen belőled fősvény pap!»

5. Az ev. lelkész nem felfuvalkodott, lelki gőgös (I. Tim. 3:6). Sem híveivel szemben, akiknél ő lehet képzetebb, műveltebb, talán intelligensebb is, de akik az Úr előtt ugyanannyit érhetnek, ha nem többet érnek. S végeredményben az ev. lelkésznek tudnia kell, hogy csak az Úr általi megítélés, az örökkévalóság szempontja lehet az, amellyel nézheti önmagát és híveit egyaránt. Sem lelkésztestvéreivel szemben, akikben nem ritkán — különösen, ha egy helyen működnek — testvérek helyett vetélytársakat lát. Ha mi lelkészek valóban olyanoknak látnók önmagunkat, amilyeneknek Isten lát minket, akkor csendesen haladnánk utunkon és engednők, hogy mások félretoljanak, és elbirnók azt, hogy kartársaink hírnevet és dicsőséget szereznek önmaguknak (Róbertson). Dehát a felfuvalkodottság be sok lelkész átka!

6. Az ev. lelkész nem fecsegő, izléstelen viccelő, «hiábavaló beszédű» (Tit. 1:10, 2:8). Jól tudom, hogy egyetlen komoly keresztyénnek sem kell fejét lógatva, örökösen sóhajtozva járnia, hanem örvendező szívvel, mosollyal az arcán, boldogsággal a szemében, dicsérettel az ajakán járhat-kelhet. De élcélődni mások kontójára, lelki kárára, avagy talán éppen csuszamlós, kétértelmű vagy nem is kétértelmű beszédeket folytatni — lehet, hogy harsogó nevetés és tetszésnyilvánítás közepette —: ez nem ev. lelkészhez méltó. Pedig ismerek lelkészt, aki gyülekezetében komolyabb munkát nem végzett és ma sem végez s tán két évvel ezelőtt egy komoly keresztyén előtt olyan kijelentést tett: «minek a biblia-óra, jöjjön át hozzám és elmegyünk tekézni»; és ez a lelkész, a kitűnő «Zechbruder» és elsőrangú humorista lévén, általános megbecsülésnek örvend — felfelé is. Közben a hívek jó része sóhajtozik építő istentisztelet után.

7. Az ev. lelkész jól teszi, ha nem dohányzik. Igaz, hogy az Írás expressis verbis sem pro sem contra nem foglal állást, de meggondolandó, hogy a dohányzás összefér-e az 5-ik és 7-ik parancsolattal. Bizonyos az, hogy nehezen veheti ki a cigarettázó suhanc vagy gyermek szájából ezt a mérget az a lelkész, akinek a saját

szájában ott füstöl, s aki talán azzal ámtítja önmagát, hogy így jobban tud dolgozni és emésztetni, szóval az néki mindenképpen jó. Bizonyos, hogy a dohányzás a «hiábavaló dolgok» kategóriájába tartozik. És bizonyos az, hogy az az ev. lelkész, akinek a Krisztus lett mindene, minden nehézség nélkül le tud mondani erről a hiábavalóságról, ha ezt szükségesnek látja. — Ezzel befejezem a negatívumok sorozatát — nem, mintha ki volna merítve — és áttérek az ev. lelkész benső arcának pozitív vonásaira. — 1. Az ev. lelkész alázatos (Csel. 20:19.). Egy pillanatig sem felejt el, hogy az Úr kegyelméből él; hogy bűnös ember, aki percről-percre az Úr bűnbocsánatára és felemelő szeretetére van utalva, és hogy minden más ember is ugyanannak az Istennek a kegyelmében részesülhet. Isten előtt nincsen személyválogatás. Ez teszi alázatossá. Ahogyan a kegyes Nürmbrecht Illés lelkész az önintelveiben mondja: «Mindent örömmel akarok üdvözölni, ami megaláz és lejjebb szállít.» — 2. Az ev. lelkész szelid és nyájas (II. Tim. 2:24-25, I. Tim. 6:11.). Azzá teszi az alázatosság. Ez nem azt jelenti, hogy köpönyegét oda fordítja, ahonnan a szél fú; hogy mindenhez mosolyog és bólogat; hogy népszerűséget hajhászva, részt vesz komolytalan és végeredményben haszontalan szórakozásokban; hogy soha és senkivel szemben nem lép fel határozottan és erélyesen; hogy bármikor, bárkivel szemben megtagadja az Igazságot; hanem azt jelenti, hogy akkor is, amikor fenyíteni kell, «szeliden fenyíti az ellenszegülőket», és ha az embert előfogja valamely bűn, az olyant útbaigazítja a «szelidségnek lelkével» (Gal. 6,1.). Indulatoskodni, torzsalkodni, mindenáron felülmarnadni, sértéseket és grombaságokat — talán a szószékről is — a fejükhöz vágni azoknak, akiket tévelygőknek tart, — nem, ezt nem teszi az ev. lelkész, hanem a szeretet szelidségével közeledik mindenkihez. — 3. Az ev. lelkész békétűrő (I. Tim. 6:11.). Nem szükséges, hogy minden csipkelődésre reagáljon; hogy minden gyalázásért, sértésért a bíróság útján elégtételt szerezzen. Jól mondja Luther a már említett követelmények kilencedikében: «Sich von jedermann lassen vexieren und geheuen», mint aki tudja, hogy van Isten, aki mindeneket lát, mindeneket hall, mindeneket megítél és nem csúfoltatik meg. A munka terhét is béketűrőssé, hősiesen hordozza, mint az Úr Jézus Krisztus jó vitéze (II. Tim. 2:3.). — 4. Az ev. lelkész kötelelességtudó (Csel. 20:20, 27.). Pál apostol módjára nem vonogatja magát, mikor arról van szó, hogy hirdesse az Istennek teljes akaratát és így teljesítse szolgálatát. Az ev. lelkész tudja, kiben hitt (II. Tim. 1:12.), és tudja, mire van kötelezve, és nem tér ki kötelelessége elől: «Ha

tudjátok ezeket, boldogok lesztek, ha cselekszitek ezeket.» (Ján. 13:17.). — Mert 5. az ev. lelkész engedelmes. Mihelyt Pál apostolnak megjelent a látomás, azonnal átment Macedóniába, és jóllehet nem tudta, mi fog reá várni Jeruzsálemben, csak azt tudta — hiszen a Szentlélek erről városról-városra bizonyosságot tett, hogy fogság és nyomorúság következik reá, mégis a «Lélektől kényszerítve», abszolút engedelmességgel ment fel Jeruzsálembe (Csel. 20:22.). Az ev. lelkész kötelességteljesítő engedelmissége a szenvedésben sem inog meg, az Evangéliumért és a választottakért való szenvedésben is engedelmes marad (II. Tim. 1:8, 12; 2:10); engedelmes egészen az önfeláldozásig, ahogyan Pál apostol mondja az efezusi véneknek: «De semmivel sem gondolok, még az én életem sem drága nékem, csakhogy elvégezhessem az én futásomat örömmel és azt a szolgálatot, amelyet vettem az Úr Jézustól.» Midőn Luther egyszer Staupitznak szolgálata nehézségéről panaszkodott és arra hivatkozott, hogy ez a szolgálat megöli őt, Staupitz azt felelte: «Isten nevében. Isten nagy dolgokat művel. Oda fenn is szüksége van jó emberekre.»*) Ahogyan néhai Pauer Irma, az Úrnak egy kiválasztott szolgálóleánya, szokta mondani: «Ha elveszem, hát elveszem» (Eszter 4:6), és ahogyan Lőhe Vilmos írja: «És ha a szolgálatban megöregszem? Szívem virítani fog mint a pálma, és az Úr meg fog elégíteni kegyelemmel és irgalmassággal. Békességben járok és nem aggódom.» — 6. Az ev. lelkész őrálló (Csel. 20:28, Ezék. 3:17), aki figyel az Úrra, az Úr szavára, de figyel az ellenségre is és vigyáz önmagára és azokra, akik reábizattak. Ott áll a maga helyén, azzal a jeggyel a homlokán, amelyet az Úr vésett oda és elkövet mindent, hogy az Úr «fejökhöz ne verje útjukat» azoknak, kiknek pásztora Ő (Ezék. 10:4, 10). De ha mindent elkövet, akkor a legfontosabbról sem feledkezhetnek meg: az ev. lelkész 7. imádkozó lelkész (II. Tim. 1:3; Csel. 20:36), aki egyrészt tudja azt, hogy «ha az Úr nem építi a házat, hiába dolgoznak azon annak építői. Ha az Úr nem őrzi a várost, hiába vigyáz az őriző (Zsolt. 127:1), másrészt bizonyos afelől is, mert megtapasztalta, hogy az Úr az igaznak imáját meghallgatja az Ő isteni gondolatai szerint. — 8. Éppen azért az ev. lelkész tiszta lelkiismeretű is a maga szolgálatával kapcsolatban. «Bizonyosságot teszek előttetek a mai napon, hogy én mindeneknek vérétől tiszta vagyok» (Csel. 20:26). — 9. Végül az ev. lelkész tiszta életű hitves, kifogástalan

*) Ahogyan Luther 1527-ben „Ob man vor dem Sterben fliehen möge“ című iratában Ján. 10:12-re való hivatkozással a lelkésznek kötelességévé teszi, hogy halálos veszedelemben is megálljon a helyén.

családfő és gyermeknevelő (I. Tim. 3:2, 4-5, Tit. 1:6), akinek háza világít mindenki előtt, és akinek «jó bizonyága van a kívülvalóktól (I. Tim. 3:7). Az van arcára írva, bármelyik oldalról nézik is: példakép! (I. Tim. 4:12, Tit. 2:7.)

De hát, édes lelkésztestvérem, a mi arcunk-e ez? A mi arcunkra rá van-e írva ragyogó betűkkel: példakép? Mégegyszer elvonultatom szemed előtt az előbb feltüntetett arcvonásokat és azt kérdezem: Ez vagy-e te és ez vagyok-e én? A mi arcunkba nézni megnyugtató-e? Vagy észrevenni rajta pudert, festéket, mázt, ami undorító, mert hazugság és elijesztő, mert veszedelmes? Vorwerk egyik munkájának ezt a címet adta: Vajjon üdvözülhet-e a lelkész? És Friedmann azt írja: «Mirum est, si sacerdos salvetur.» Hát nem csoda? És ha ma meg kellene halnunk, azzal a bizonyossággal hunynók-e le szemünket, hogy olyan pap vagyok, amelyik üdvözül? Békesség és irgalmasság nekünk! (Gal. 6:16.)

Még egy követelményt támaszt az Írás az ev. lelkésszel szemben. Erről eddig azért nem szóltam, mert ez átvezet a lelkész munkájára: ez a követelmény a tanításra való alkalmasság (I. Tim. 3:2). Ha az egyház az igazán hívők közössége, amely az Ige által hitet és hitközösséget munkáló Szentlélek teremtése, akkor természetes, hogy a lelkésznek tanításra, azaz Igehirdetésre alkalmasnak kell lennie. Luther szerint az egyházat hordozó hivatal a lelkész verbi ministerium-ja, mint amely az Apologia szerint a legfőbb és legelső hivatal. Ebből az is következik, hogy a lelkész főfeladata az Igehirdetés: a verbum invisibile et visibile belevívése az emberek életébe. Ez a lelkészi szolgálat eleje, veleje, koronája. Luther már 1522-ben azt mondja: «Ha egy püspök vagy pap egyébként tökéletesen szent és boldog volna, de ebben az egyben hanyag, amiben majd mindannyian azok, hogy t. i. nem törődnek az Igazság Igéjével, akkor nem pásztorok, hanem béresek. Legyen bár valaki szeplőtelen életű, kiválóan képzett tudós; legyen bár képes arra, hogy a bevételeket fokozza, házakat építsen, sőt csodákat tegyen: egyedül a pap és pásztor, aki az Igazság Igéjével vezeti a népet.» — Az igehirdetésnek, igaz, nagy nehézségei vannak. Gondoljunk a diasporális viszonyokra; gondoljunk az embereknek az Igével szemben tanúsított közömbösségére; gondoljunk az üres padokra, amelyek szinte öldöklük az igehirdető lelkét; gondoljunk az emberek nyers, néha szinte vad természetére! Fel van jegyezve a reformáció korának egy epizódja: Egy thüringiai lelkésznek igehirdetés közben szavába vágott egy hallgatója: «Was predigt der lose Pfaff von Gott? Wer weiss, was Gott ist, ob auch ein Gott ist.» Hányszor olvassuk ki ezt a hitet-

lenséget hallgatóink szeméből? Vagy az is fel van jegyezve, hogy nem ritkán a söröskancsó járt kézről-kézre a szószék alatt, miközben vígan diskuráltak. Egyik falusi esküvő alkalmával boros üveggel mentek a templomba; közben ittak is belőle. — És ez a leghatározottabb tiltakozásom ellenére is előfordult. A diskurálást pedig valószínűleg közülük sokan panaszolhatnák. De mindezen nehézségek ellenére hirdetni kell az Igét. Luther is érzett ehhez hasonló nehézséget, és egyszer azt is mondotta, hogy az ó-Ádáma szerint szívesen ott hagyná a hivatalát, és az ellenség sok követ dob a kertjébe, ami zugolódásra készteni. «Und dennoch soll ich nicht aufhören.» Hirdetni kell az Igét halálosan komolyan, bármilyen kevesen hallgatják is, ahogyan ezt például Brenz reformátor is tette és amikor egy látogatója efelett csodálkozásának adott kifejezést, Brenz a templomból hazamenet egy forrásra mutatott eme szavakkal: «E forrás legnagyobb erénye, hogy szüntelenül egyformán gazdagon adja a vizét tekintet nélkül arra, hogy sokan vagy kevesen merítenek-e belőle.» Hirdetni kell az Igét egyszerű nyelven és egyszerű formában, mintha szolgálóknak és szolgálóleányoknak prédikálnánk (Luther), nem pedig úgy, hogy a hallgató meg ne értse. Ne gondoljuk, hogy ilyen módon a hallgatókra a tudós benyomását tehetjük. Hirdetni kell az Igét rettenthetetlen elszántsággal és bátorsággal tekintet nélkül arra, hogy az embereknek tetszik-e vagy sem, tekintet nélkül arra, hogy az saját magára nézve anyagi előnyt vagy kárt jelent-e; tekintet nélkül arra, hogy őt ezért gunyolják, eretneknek, szektáskodónak mondják; hirdetni kell — a pozitív Evangéliumot. Hirdetni kell — az Istent. Az Ige hirdetés központi tartalma az Isten, az az Isten, aki az Úr Jézus Krisztusban van. Az ige hirdetésben az élő Istent kell megjeleníteni. Ez lehetséges, mert az Igében jelen van az Isten. Vannak teologusok, akik kizárják az Istent az Igéből. Szerintük az Ige és a transzcendens Isten mellérendelt viszonyban vannak egymással, mert hát finitum non est capax infiniti. Luther természetesen más nézeten van — amint már láttuk, — sőt Cálvin is mást vall, mint az új-reformátusok vagy kryptokálvinisták, midőn az «Unterricht in der christlichen Religion» című munkájában szóról-szóra ezt írja: «A legnagyobb hangsúllyal tanítjuk a főnek a tagokkal való kapcsolatát, Krisztusnak a szívünkben való lakozását, sőt velünk való misztikus egyesülését... Nem álmodozunk mi egy távoli, nekünk idegen Krisztusról, akinek igazsága nekünk tulajdonított: sokkal inkább... részesülünk az Ő igazságában.» «A legsúlyosabb

vakságnak a jele az, hogy megbélyegezzük azokat a keresztyéneket, akik dicsekesznek a Szentlélek jelenlétével» (Köberle). Az igehirdetés tehát megjeleníti az Istent. Elénk lép a valóságos élő Isten: az ítélő és megkegyelmező Isten. A praesentia salutis benne van az Igében. Az igehirdetésben is benne kell lennie. Minden alkalommal. A vasárnapi igehirdetésben, a keresztelési, az esketési, a temetési beszédben; az úrvacsoraosztás alkalmával, akár a templomban, akár valamely egyesület vagy közösség vagy család körében (Fülkrug); husvét reggelén, mikor a gyülekezet a temetőben ünnepel; szilveszter éjszakáján mikor még egyszer összejön az Úr szent színe előtt bűnbánón, hálaadva és kegyelemért, segedelemért könyörögve. Minden alkalommal, amely adódik.

Istent hirdetni tulajdonképpen csak Isten tudja. «Christus Christum purissime docet» — mondja Luther. Az igehirdetés igazi alanya maga az Isten. Az ember-igehirdető csak Isten organuma, bizonyoságtévője, Isten szavának transparens. «Haec dixit deus»: ezt kell, hogy mondhassa a lelkész. Az igehirdető szólja Istent, mert Isten betölti őt. *ἡγοῦν* az igehirdető, Isten heroldja, aki az Istentől nyert charismát személyes tulajdonává tette és ezt belső kényszerrel tovább adja mint a forrás, amely a föld mélyéből kapta vizét és azt a szomszédos vándornak tovább adja. Tovább adja *ἐξουσία*-val. Aki nem így, mint *ἡγοῦν*, mint az Úr Jézus Krisztusban megélt Istent hirdeti az Istent, mint ezen Isten heroldja, az nem hirdeti az Evangéliumot. Az önmagát hirdeti. Igaza van Nietschenek: «Csak ahol sirok vannak, lesz majd föltámadás.» Az emberi szavak, frázisok, bombasztok sírjából életre kel az Úr Igéje...

Az igehirdetés az embernek szól. A ma emberét tartja szem előtt, amint az a ma küzdelmeiben, szenvedéseiben, problémáiban benne él. Nem egy megkonstruált, a valóságban nem létező «homo homileticust» (Rendtorff), hanem a húsból és vérből való embert szólítja meg, ragadja meg, állítja az élő, jelenlévő Isten elé. Ha nem, akkor ám legyen hasonlatos ama bizonyos braunschweigi igehirdetőhöz, kiről az 1708-i krónika följegyezte, hogy «hevében úgy vágott a szószekre, hogy a mész lemáilott és rendetlenkedő hívei szemébe hullt» és hogy «beszéd közben annyira megizzadt, hogy ruhája is keresztülázott úgyannyira, hogy úgy nem is léphetett az oltár elé», — minden erőlködése hiábavaló. Bizonyoságtévőnek kell lennie. El kell fogadnia a maga számára az Urat, hogy hirdethesse.

Az igehirdetés célja: 1. a misszionálás. A nép-egyház sok tagja nem keresztyén, ha megkeresz-

teltetett is. A különféle istentelen áramlatok rázúdulnak az egyházra, a keresztyénségre és közömbösekké vagy ellenséggé teszik őket. Az ev. lelkésznek az igehirdetésében misszionálnia kell. Az igehirdetés tehát «eine öffentliche Reizung zum Glauben und zum Christentum» (Luther). De az igehirdetés célja nemcsak misszionálás, hanem 2. a hívők, az igaz keresztyének építése és előbbrevitele is. Így látjuk ezt az őskeresztyénségben, ahol a pneumatikusok nem csupán kifelé, de befelé is szolgáltak (Hupfeld). Így látjuk ezt Luthernál is, aki egyik igehirdetésében többek között ezt mondja: «Ezért van szükség az igehirdetésre, nem csupán a tudatlanok kedvéért, kiket tanítani kell, nem csupán az együgyű okatlan csöcselék és az ifjúság kedvéért, hanem azok kedvéért is, akik jól tudják, mit kell hinni és hogyan kell élni, hogy az igehirdetés őket ébresztgesse és intse, hogy naponta védekezzenek és el ne lustuljanak, el ne fáradjanak és el ne keseredjenek.» Végeredményben akár kifelé, akár befelé irányul a szolgálat, az igehirdetés célja mindig 3. a közösség. Hogy az egyént Istennel és az Istenben a hívő testvéreivel közösségbe hozza vagy abban tartsa (Ihmels). A gyülekezet életrekeltése, élő gyülekezet megteremtése és megtartása: ez az igehirdetés végső célja. «Igehirdetők, akik lelkesítenek (begeistern), de nem öntenek Lelket a hallgatókba (begeistern), a Jairus házában levő siratókhoz és sípolókhoz hasonlók, akik lármát csapnak, hogy hangokat hallassanak, de a halottakat nem tudják életre keltetni» (Savanarola). Ez igaz. Élő gyülekezet kell. Ezért kell élő igehirdetés, amely az Igét valóban mint kenyeret és mint fegyvert, táplálásra és hadakozásra használja (Luther).

Milyen a mi igehirdetésünk? Halálosan komolyan hirdetjük-e mi az Igét? Minden megalkuvás nélkül, önmagunkra s másokra nem tekintve, gúnyal és szenvedéssel nem törődve? Egyedül a pozitív Evangéliumot, egyedül az Istent, aki az Úr Jézus Krisztusban van, hirdetjük-e? Kizárólag Isten organuma, Isten szavának transparensé, Isten csodálatos dolgainak bizonyágtevője, Isten *μηροῦς*-e vagyunk-e? Úgy hirdetjük-e az Igét, hogy az annak szól, akinek hirdetjük; hogy az emberi lelkek az Úrral közösségbe jussanak és egymásban testvéreket nyerjenek? Milyen a mi igehirdetésünk?

Az ev. lelkész főfeladata — így mondtam — az igehirdetés. Az Ige azonban nemcsak szó és a legmélyebb lényege szerint nem is szó, hanem tett, «dynamikus nagyság». Az Ige által lett a világ; az Ige «testté lett». És Goethe Dr. Faust-ja,

amikor emez Ige fölött elmélkedik: «Kezdetben vala az Ige», és sehogyan sem tudja az «Ige» szó értelmét megtalálni, végre megkönnyebbülve felkiált: «Mir hilft der Geist! Auf einmal seh' ich Rat, Und schreibe getrost: Im Anfang war die Tat!» Igaz, az Ige tett. Akkor pedig az igehirdetés mint az ev. lelkész főfeladata, nem maradhat a szószékhez kötve, hanem a szószék alatt is «eget kér». Ezzel rátérek az ev. lelkész munkájának második főágára, amely — még egyszer hangsúlyozom — lényegében igehirdetés, *διακονια τοῦ λόγου*, igaz, hogy speciális diakonia, és ez:

az ev. lelkész cura pastoralia. Csak nagy körvonalalaiban szólhatok erről is. Bizonyos az, hogy nagyon nehéz szolgálat. Egyszer valaki azt mondta, hogy a lelkészi hivatás az angyaloknak is túl nehéz, vállaik azt nem bírják el. Azt akarta ezzel mondani, hogy ha az angyaloknak, akkor még sokkal inkább túl nehéz az embereknek. Az bizonyos, hogy a lekipásztorkodás a lelkészi hivatal legterhesebb része. Ezt tudják mindazok, akik szoktak órák hosszat beszélgetést folytatni lelki dolgokról. De bizonyos az is, hogy nagy szükség van rá, és hogy ez az igehirdetés szerves részét képezi. Mert ahhoz, — gondolom, — szó sem férhet, hogy a cura pastoralis a vallási individualizmus vagy perfectionismus vagy relativismus állásfoglalása ellenére is jogosult, valamint, hogy a természeti adottságnak és az Isten suverenitásának ténye mellett is lehetséges. És gondolom, ahhoz sem fér kétség, hogy a cura pastoralis, ez a speciális *διακονια τοῦ λόγου* éppen az objektive megváltott emberi lélek nagy értékénél és ama veszélyeknél fogva, amelyek az értéket fenyegetik, kötelesség.

A cura pastoralis lényege sem lehet más, mint az Isten megjelenítése. Bármilyen alkalommal és bármilyen módon végez a lelkész cura pastoralet: akár hívei lakásán, akár a maga dolgozószobájában magángyónás formájában, akár a konfirmandosoktatásban, akár betegágynál: mindig az Istent kell megjelenítenie. Üres beszédek, evések, ivások nem lelki gondozás. Mindig a cél felé kell haladni: az embernek Istenhez való viszonyát rendezni; az embert az Úr Jézus Krisztushoz és általa az Atyához vezetni; hogy megtérjen és elfogadja a bűnbocsánatot és az igazságot, amellyel az Úr előtt megállhat, és hogy megtanulja minden körülmények között az Urat félni, szeretni és Őbenne bízni, mert hiszen az embernek csak az az igazi segítség, ha az Istent megtapasztalja vagy ismét megtapasztalja az életében. Ezért a Szentírásba is be kell az illetőt vezetni: a Bibliát a kezébe adni, hogy az mindennapi kenyerévé váljék. A célhoz hozzátartozik az is, hogy a lekipásztor a lelket a hívők igazán testvéri közösségébe vezesse. Hi-

szen az Úrral való közösséghez eminenter hozzátartozik ez a testvéri közösség is. Természetesen ez azt is jelenti, hogy a lelkipásztor az illető lelket az egyházhoz, a gyülekezethez is igyekezzék szorosabban hozzákötni, azonban igazán jelentősége ennek csak úgy lesz, ha a gyülekezet élő gyülekezet.» Minthogy pedig a népegyház a maga természeténél fogva a maga egészében nem az és soha nem is lesz azzá, azért arra az élő magra kell gondolnunk, amely a gyülekezetben él, akár megszervezve, akár anélkül. Nem szabad ezen gondolat elől kitérnünk — a lélek kedvéért. Mert ezer és ezer lélek sóhajt és kiált és vádol: «Senkim sincsen»; ott, abban az élő kis csapatban pedig találna «valakiket»; tehát az azokkal való közösségbe vezesse őket a lelkész.

Ha a lelkipásztorkodás sok mindenféle másodrendű célon, illetve eredményen keresztül végeredményben Isten megjelenítése, az Úrhoz elvezetése, az Igébe való bevezetés, a hívők testvéri közösségébe való bekapcsolás, és ha, amint Máté 10:28 mondja és Luther is 1523-ban írja, a lélek tisztára az Úr kezében van: «és ha mindjárt nagy mértékben bolondok is, mégis meg kell vallaniok, hogy nincs hatalmuk a lélek fölött, mert senki emberfia nem képes arra, hogy egy lelket megöljön vagy megelevenítsen, a mennyországba vagy a pokolba vezessen»... «Én azt gondolom, hogy itt elég világosan kivétetett a lélek minden ember kezéből és egyedül Istennek a hatalmába állított», — akkor a lelkipásztorkodás természetszerűleg a maga lényegében szintén Istennek a munkája: az Úr a lelkipásztor. «A léleknek ne parancsoljon és nem parancsolhat senki, ha csak nem tudja néki az ég felé vezető utat megmutatni. Erre azonban egyetlen ember sem képes, csupán az Isten» (Luther). De hát akkor a lelkész? A lelkész: kalapács a kovácmesternek, véső a művésznek a kezében, és szántó-vető ember, aki a kemény talajt felszántogatja, de hogy ez a magában holt talaj kenyérmezővé változik át, az az életerőt magában rejtő magnak tulajdonítandó. Ez a tény egyrészt már eleve utal mindenféle psychologikus, psychoanalitikus, psychotherapeutikus és általában minden emberi, — nem igehirdetési befolyásolás nagyon is erős korlátozottságára, ha magát az embert mint lelkipásztort nem is akarja teljesen kikapcsolni, mert ha igaz is az, hogy embertől nem vezet út az Istenhez, hanem csak az Istentől az emberhez, mégis ezen az úton embereket is akar az Úr felhasználni, másrészt azt a követelményt állítja fel a lelkéssel szemben, hogy megtért, megigazult, megszentelt, szóval Krisztus-hívó egyén legyen, akinek a Krisztus által megfeszített világ és ő a világnak és így új

teremtés lett (Gal. 6.), amely új teremtésben a Krisztus él, Aki által tehát elsősorban Őbenne magában lett az Isten valósággá: az Isten szeretete, bűnbocsánata, ereje, vigasza, diadalma. Ez a hívő lelkész tud szeretni az Úrtól vett szeretettel, amely szeretet nem vár arra, amíg valaki hozzá jön, nem mentetgeti magát saját nyugtalan lelkiismerete előtt: ha szüksége van reám, majd szól, csak nem tolom fel magamat stb., hanem utána jár a léleknek és folyton utána jár akkor is, ha már megtalálta (Lukács 14:23, 19:10). Igyekszik magát beleélni hívei lelki és külvilágába; meg tudja hallgatni azt, aki meg akar szabadulni lelkiismerete terhé- től, anélkül azonban, hogy maga odaülne a «gyóntatószékbe» és maga vallana. Nem mint bíró, de mint testvér hallgatja meg, aki meghallgattatást kér; ez bizalmat gerjeszt és megnyitja a zsilipet. De azért feltétlenül igaz marad. Megmondja az igazságot félelem nélkül, esetleg a hamis bizalom elvesztésének a kilátásával is. És egy pillanatra sem tér el a céltől, attól, hogy a léleknek használ- jon. Megkapott engem, amit Dr. Laurerer a «Vom Dienst der Seel- sorge im Jungmädchenverein» című cikkében írt: «Leányegye- sületi életünk külső dolgaiban is a fődolog a lélekről való gondos- kodás legyen. Ha szindarabot adunk elő, akkor nem az a fődolog, hogy megfelelő kosztümöt teremtsünk elő, és hogy a gyülekezet minél nagyobb számban részt vegyen, és hogy az előadás minél jobban sikerüljön, hanem ha azt vesszük észre, hogy a lélek kárt vall, hogy a szerepkiosztás féltékenységet vált ki, akkor nagyon- nagyon kérem, hogy az egész vacak tűzbe dobassék és ha kell, vele együtt a leányegyesület.» Mennyire belelát a való életbe és mennyire igaza van a konzekvencia levonásában!... Hogy a lelki- pásztor ilyen lehessen és maradhasson, a hitnek intuitív meg- látásaira van szüksége, midőn egy-egy lélekkel szemben áll. Azon- kívül az Igéből való szüntelen táplálkozásra és szüntelen imád- kozásra. A már említett Braun generalsuperintendentens a lelki- pásztorok megtéréséről szóló iratában ezt mondja: «Az igazi lelkipásztorkodás először a titkos kamrában nyilatkozik meg. Az emberekhez intézett lelkipásztori szavak képmutatássá lesznek, ha azokat nem az Istenhez intézett könyörgő szavak előzték meg. Én azonban nem tudom, hogyan imádkozhatunk igazán másokért, ha nem állunk bűnbánatban.» Én ehhez hozzáfűzöm még azt, hogy bűnbánatban csak az áll, aki Isten előtt áll.

Felvetem a kérdést: milyen a mi lelkipásztorkodásunk? Van-e arra gondunk, hogy híveinket az Úrral való találkozáshoz segít- sük? Mert segíteni csak úgy segítünk rajtuk. Hogy az Írás ne csak házukba, de kezükbe is kerüljön. Hogy a hívők tarsását keres-

sék. Mi félre tudunk-e állni ebben a munkában is, mint a vőfély, mikor jön a vőlegény? Tudunk-e szeretni, testvér lenni, igazságos és türelmes lenni? Pásztorok vagyunk-e? Pásztorok?...

Az egyetemes papság íráselvéből következik az is, hogy az ev. lelkész nem egymaga végzi a maga munkáját: sem az igehirdetést, sem a cura pastoralist, mint — hogy úgy mondjam — igehirdetést ad personam, hanem ő voltaképpen csak vezeti azt a munkát, amelyet az egész gyülekezetnek kellene végezni, de népegyház lévén, nem végezhet, hanem csak az élő gyülekezeti mag végezheti azt. Az igehirdetés terén a lelkész minden hívő lelket, akinek ehhez charismája van, szóhoz enged, hogy mindenki a maga tehetsége, kötelessége, megtapasztalása szerint bizonytságot tegyen az Úr kegyelméről. Jól értsük meg: nem a Sulze Emil féle ideát propagálom, amely szerint mindenki szolgáljon mindenkinek, hanem Wichern, Hilbert, Hupfeld és mások álláspontját, mely szerint csak a hívők, az élő keresztyének szolgáljanak az Igével a gyülekezetnek, amint azt az őskeresztyén gyülekezetben látjuk, hogy a népegyház megelevenítették; sőt Hupfeld még azt is követeli, hogy a «laikus»-igehirdetők ne legyenek a lelkésznek alárendelve, hanem mellette és vele együtt, jól lehet, mint önkéntes munkások, de mint Isten közvetlen heroldjai végezzék munkájukat. Sőt Hupfeld egyenesen abnormális dolognak tartja, hogy kizárólag a lelkész hirdesse az Igét, az élő gyülekezeti hívek kizárásával; abnormálisnak tartja ezt és elfajulásnak — az Írásra való hivatkozással. Dr. Schowalter berlini superintendens nagy súlyt helyez a laikusok minél intenzivebb aktivitására, úgyannyira, hogy nemcsak a rendes gyülekezeti istentiszteleten való időközönkénti «Laienzeugnisst» és «Laiengebet»-et követeli, hanem a kazuáliákban való részvételt is. Amidőn én a magam részéről szívem őszinte meggyőződésével hirdetem, hogy a népegyház gyülekezeteiben az igehirdetés ne a lelkész monopoliuma, illetve egyedül az ő kötelessége legyen, hanem nyílják meg az igehirdetés mint bizonytságtévé kapuja a pneumatikus, charismatikus «laikusok»: diakonusok, diakonisszák, lateinerek, iparosok, egyszerű földművesek, azaz a «Gemeindekern», «Kerntruppe», «Kernpunkte» (Heitmann), szóval az élő közösség számára (Haack még azt sem tartja szükségesnek, hogy ez a «Kerntruppe» gyülekezeti legyen, de mindenesetre az egyházon belül állókból álljon; Hupfeld pl. arra is gondolt, hogy a templomi istentisztelet alkalmával a szószéken is prédikálhasson nem lelkész is), akkor természetesen nem gondolok a brünni professzor és presbiter Hans Mayer-féle alakokra, akik az üdvtények, a

keresztyénység objektív, fundamentális tényeinek kikapcsolásával követelnek új igehirdetést (l. Ev. Luth. Kirchenzeitung 1931. évi 32. szám!), hanem tisztán az Írást, abban az egyetemes papság elvét, az őskeresztyén gyülekezetek praxisát, a népegyház tényleges helyzetét és annak javát és az egyes lelkek ügyét tartom szem előtt. És ettől a meggyőződésemtől, mint amelynek diadalra jutásától remélem és remélem egyedül evangélikus egyházunk megmaradását, életrekezelését és áldásos munkáját, semmi körülmények között — úgy érzem — el nem tudok állni... Ugyanez vonatkozik természetesen a lelkész cura pastorálisára is. Minden «Pastorenkirchentummal» szemben — mintha a lelkészek volnának az egyház- és minden rigorozus individualizmussal szemben, — amely a közösségi gondolat halálos ellensége, — van némi igazság Sulze Emil ama törekvésében, hogy a «Wortgemeinde» alakuljon át «Seelsorge- und Liebesgemeinde»-vé, azonban itt is azt mondom, hogy Seelsorge- és Liebesgemeinde csak hívők gyülekezete lehet. A hívők gyülekezetében beszélhetünk csak — «Lutherrel szólva» — «colloquium fratrum mutuum»-ról, vagy «consolatio fratrum mutua»-ról. Ezért hirdetem a lelkipásztorkodás terén is — meggyőződésem szerint az Írásra és Lutherre támaszkodva —: kezdetben csak bizonyos «collegia pietatis»-ok, majd pedig mindinkább «ecclesiolae» előtérbe nyomulását, munkába állítását a lelkipásztorkodás terén is. Utalok ennél a pontnál arra is, amit Dr. Gaudy L. mond a «Gyakorlati Theologia Vázlata» című munkájában, amellyel sok tekintetben nem tudok egyetérteni, de ebben a pontban azonban egyet értek: «A legújabb időkben mint modern és érdekes kísérlet jelentkezik az a terv, hogy a gyülekezetek gondozói munka végzésére állandó női munkaerőt alkalmaznak, aki vagy diakonissza már vagy pedig munkába állítása előtt diakonissza jellegű kiképzésben részesül, azért, hogy az egyház híveinek gondozására alkalmas legyen... Ez a kérdés minden figyelmet és érdeklődést megérdemel... és a legalkalmasabb és leghelyesebb törekvésnek nevezhető ez az újítás. S a magyar evangélikus egyház «Fébé» diakonissza intézménye, mint az egészen kivételes lelki ajándékokkal és charismákkal megáldott néhai Pauer Irma nevelésekképpen olyan értékekkel rendelkezik egyházunk, hogy ezeknek a beállításával gyülekezeteink erkölcsi és vallási megújhodása sokat nyerhet» (l. 129. oldal). Természetesen — a munka vezéréül a lelkészt szántam. De a lelkészt, aki — lelkész. Az igehirdetőt, aki — igehirdető. A lelkipásztort, aki — lelkipásztor!

25 évvel ezelőtt valaki kérdést intézett a vezető egyéniségek-

hez abban az irányban, hogy a lelkésznek van-e még a modern kultúrvilágban önálló jelentősége. Az akkori feleletek engem most nem érdekelnek. A kérdés maga azonban ma talán modernebb és aktuálisabb lett és ma a felelet is érdekelhet bennünket. Vajjon mi a felelet? Csak egy lehet: Az Úr Jézus Krisztus gyülekezete örök; az Ige örök; s aki ezzel az Igével ezt a gyülekezetet szolgálja, mint az Úr szolgálja, az bir jelentőséggel, olyannal, amely megaláz, — egészen a porig aláz — a felelősség súlyával, és mégis fölemel — a magas régióig emel — abban a tudatban, hogy — szabad szolgálni.

Értsd meg, lelkéztestvérem, néked is szabad — szolgálni. Szolgálni!... Hallelujah!...

*Miért is jutnak el az emberek oly nehezen a teljes szívvel való meg-
téréshez? — Mert oly kevésbé látják életük igazi célját. Mert oly kevesen
birják megérteni azt a kézzelfogható tényt, hogy egykor mindenük elvész,
ami nem Istentől való.*

*

*Az egyik oldalon áll a sötétség, a másikon a világosság. Középen
az akarat. Szabad a választása. Vagy az egyikkel egyesül, vagy a
másikkal. Ha a sötétségnek adja oda magát, nyomorúság és kín, ha a
világosságnak adja oda magát nyugalom és béke lesz a következménye.*

*

*Egyetlen egy beszélgetésnek sincs semmi értéke, legyen az különben
akármilyen fenkölt gondolatokban gazdag, ha nem adott újabb ösztönzést
az Istennek való teljes önátadásra.*

*

*Mennél inkább megfegyvelmed önmagadat, annál inkább tudsz
fegyelmet tartani más emberek közt.*

(Kolb Immánuel.)

BALGA JÓNÁS VÁNDORLÁSA.

IRTA: FARKAS ZOLTÁN.

BALGA Jónás bal agyarára vágta a pipáját, kitömött pocakocskáját neki támasztotta az ősi porta zöld mohás palánkjának és az ebédutáni álmos csöndben szépen belegondolkodott a nagy mindenségbe. Mán' hogy micsoda szép is ez a világ! Imé előtte nyújtóznak a horizont felé a jó zsíros, fekete rögű tagok. Selymes, friss-zöld hátukat gyenge szellő simíttgatja, bogarak röpködnek, madarak csipognak, tücsök ciripel, mintha az egész mezőség dorombolna, mint a jóllakott macska a gazdája ölében.

Balga Jónást kenetes gondolatok fonták körül, mint a kajla karót a fuszulyka indája:

— Lám ni! Hé' ni! Hászén mi is az Isten ölében vagyunk! De jó is nekünk, hogy az Isten ilyen szépre, jóra teremtette a világot. Mán csak legboldogabbak ezen a világon...

(... az emberek, — akarta vón' Jónás befejezni, de ekkor egyszerre olyan irgalmatlan durva lárma csörömpölt belé a szomszéd portáról az ebédutáni csöndességbe, hogy ez, mint egy mesebeli nagy olló, hamm, hamm, egy nyisszantással lemetszette Jónás igyekvő gondolatindájának a hegyét.)

— Ezek az Erzsókék is!... — kapott a fejéhez Jónás idegesen. — Teli a házuk pincétől padlásig, mégis mindig marakodnak! — s szönyűn hümmögve csóválta a fejét, mint aki nem érti az ilyes hüllőséget. — Hát, nem, nem. Egyszerűen nem érti, no!

Jónás csak hümmögött, a szomszédban meg csak viharzott egyre. Az értelmét nem tudta kihalászni, csak a hangokat megkülönböztetni. A női rikácsolt, mint száz nekivadult gúnár, a férfié meg recsegett, ropogott, csattogott, cífrázott, mint a karikásostor.

Egy tíz éves forma sánta kölyök teljes lelki nyugalommal bicegett kifelé a hátsó kapun. Mi neki egy ilyen középszerű pergő-

tűz. Ért ő már különbeket is. Mióta az eszét tudja másban se volt része. Öt éves korában a beszszelt apja a csukott ablakon hajította ki az udvarra. Az emlékét még most is bicegi a féllábával.

Jónás sajtó szívvel nézte a kis kificamodott életet, amint nagy igyekezettel majszolt egy öklömnyi kenyérbütyköt, mint akit ezen kívül semmi sem érdekel a világon.

Jónás megállította:

— Micsinálnak idesapadék, hé?

A gyerek egykedvűn vigyorgott.

— Hát étetik egymást.

— Étetik?... Osztán mivel?

— Hát a rossz nyavalyával, — vigyorgott a fiú teli képpel és sántált tovább, mint egy elszabadult ördögfióka.

Jónásnak megfacsarta a szívét a kép. Egy gyermek, akinek már az «irtózat» is közömbös.

— Má' hogy lehetnek ilyen emberek? Én nem értem. Nem értem. — S hümmögve fordult vissza a ház felé.

Felesége a küszöbön markolászta lefelé a kukoricát egy tömlűnek a nyakán. Előtte meg a ven «hír-Harangodiné» hajladozott, súgdolódzott, sápitózott, csapkodta össze a kezét tetemre hívó megbotránkozással. No, valami igen zsíros, akarom mondani: véres falat akadhatott a horgára.

— Hallotta, komám uram? Hallotta? — rontott neki Jónásnak is, mikor lőtávolta ért. — Szekeres Pista vasvillával agyonverte aptyát-annyát. Hát még ilyet! Még ilyen irtózat» gonosz»ságot!

Jónás csak a vállát vont» mogorván. Befordult a szobába és leült a búbos szélére. Kicsit bánatosan, kicsit az ebédutáni álomság nehézségével ingatta a fejét.

— Má' én nem értem és nem értem. Miért ilyen gonoszak az emberek? Hát nem lenne más a világ, ha jók lennének?... Hm... Hm... Ha jók lennének... Ha jók...

*

— Hát nem jók? — kérdezte a jóságos arcú feketeruhás idegen, aki olyan volt, mint egy pap, de mégis egészen más. Nem volt rajta semmi kenetesség, csak nagy-nagy szánalom és szeretet.

— Az emberek? — nézett fel Jónás neki keseredve. — Az emberek? Hát itt vannak az Erzsók szomszédék, meg az a Szekeres Pista, meg a Réz»eges Kocsis Péter, meg a baki földesúr, meg a többi. Hát ha ezek nem elrugaszkodott gonoszok, akkor...

— Pedig nem, — villant meg az idegen szemében valami kü-

lönös, mosolygósan szomorú sugár. — Mind csupa «jó» ember az, csak kérdezd meg őket! Sőt, többet mondok. Nincs is a földön rossz ember.

— No má ilyet ne tessék mondani! — tüzelt Jónás. — Hát mit lát az ember, ha kinéz az utcára vagy belenéz az újságba? Nem csupa rosszat meg gonoszságot?

— Hát jó. Próbáljuk meg a dolgot. Én ismerek egy csodaszert, amelyik minden embert, aki önként elismeri magáról, hogy gonosz ember, de szeretne jóvá lenni, újjá tud formálni. Eriggy el, hozz ide csak egyetlen egy embert is, aki neked önként elismerte, hogy elrugaszkodott gonosz ember, de szeretne megváltozni! Ha hozol valakit, a csodaszer azonnal újjá fogja formálni s te is elveszed a magad jutalmát. No, áll az alku?

— Eb aki megbánja! — csapott belé Jónás az idegen tenyerébe.

— No jó. Hát akkor a viszont látásra! — mondta az idegen és ő ült le a búbos szélére.

Jónás egészen nekihevíült. «Hisz ennél könnyebb dolog sincs, — morfondírozott magában, míg a szekrényből előrángatta a feketét — csak átmegegyek a szomszédba Erzsókékhöz s már nem is egy, de két embert állítok ide.»

Erzsókéknál azonban már csak az asszony volt odahaza. Ott ült a csatatér közepén, mint Márius Karthágó romjain és sirt, zokogott keservesen. Jónásnak egészen felujjongott és elérzékenyedett a szíve.

— Óh, hogy siratja a rosszaságát! Mennyire szeretne, szegény, jóvá lenni! — sajnálgatta magában s ő is egészen meghatódott, míg ott állt a küszöbön és nézte. Majdnem kiestek a könnyei is. Még a hangja is reszketett, amint «nagy gyöngéden» megszólította:

— Má' mér' sir olyan szívszakajtón, no?

— Jaj, jaj nekem... szomszéd — nézett fel az asszony a kötényéből — siratom az én elveszett életemet. (Lám ni! — villant fel Jónás szeme. De az asszony lehütötte hamarost.) Nem tom' mér' ver engem az Isten ilyen szörnyűségesen, mikor én egész életemben mindig csak jót akartam, mindig csak jót tettem, mindig jó voltam. Más asszonyok már rég ott hagyták volna a férjüket, én meg már tizenöt esztendeje birka türelemmel, szó nélkül tűrök...

Jónás fejében az motoszkált, hogy alig félórája száz gúnár szégyelte el az eolhárfa szerű lágy hangját az ő «szónélküli túrése» mellett, de az asszony nem hagyta szóhoz jutni.

— Hogy én mennyit szenvedtem ártatlanul! Hogy én mennyit dolgoztam helyette! Olyan voltam hozzá, mint a falat kenyér,

annak csak az Isten a megmondhatója! De meg is jutalmaz még egyszer az én jó Istenem! Majd megtudja még egyszer az a gyalázatos is, hogy kit ütött, kit rugdalt, kit hányt-vetett, mint a rongyot...

Jónás úgy vergődött a szóáradatban, mint a szalmaszál az örvényben. De azért csak megpróbálta egy merész elhatározással kirukkolni, s az érmet a másik oldalára fordítani:

— De hát szomszédasszony!... Ha a tányér-kanál összezőrdül, legtöbbször a kanál a hibás. Kend nem abajgatta néha? Nem piszkálta fel a haragját?

— Én-e? Én? Mindig olyan voltam, hogy a kenyérré kenhetett volna, mint a vaját, de azért mindig én voltam a rossz, mindig engem gyaláztak... Látom má', szomszéd, maga is őt pártújja. Aki jó azt mindenki bántja... — és újra keserves zokogásba csuklott.

Jónásnak szörnyen megesett rajt' a szíve. «Illel jó, illel derék asszony! És így bánni vele! Hát nem szörnyeteg az az ember?»

— No várjon csak szomszédasszony, majd beszélek én az urával! Majd megmondom én neki a magamét, ne féljen!

Szedte is a sátorfáját és ment a korcsma felé. Hol lehetne ilyenkor Erzsók szomszéd, ha nem a korcsmában? Ott is ült az ivó sarkában és búsult nagyot. Közbe-közbe fölhagyintott egy pohárral.

Jónás azzal a zordon szándékkal lépett be az ajtón, hogy most úgy a lelkére beszél a szomszédnak, hogy az sirva borul az asztalra. De mielőtt egy szó is kijöhetett volna a száján, Erzsók szomszéd ráköszöntött:

— Gyűjjék csak szomszéd, gyűjjék! Vigasztalja meg az árva embert! — s aztán megeredt a nyelve, kicsordult a könnye s olyan keservesen, olyan búbanatosán el tudta panaszkodni, hogy ő milyen árva, hogy nem érti meg őt senki; a felesége («az a...») hogy bánik övele, pedig ő mindig olyan jó volt hozzá, mint a falat kenyér. Hiszen nála jobb ember nincs is a kerek világon. Hiszen jó, hát van úgy néha, hogy elfogja az embert a természet és káromkodik egy sort, de hát az csak nem bűn... Az esővíz hordáját is ki kell önteni, ha megtelik. És így tovább.

Addig panaszkodott, addig kesergett, míg Jónás el nem ismerte magában róla: Hisz ez a szomszéd nem is olyan szörnyeteg. Aztán: Hisz ez egy drága, aranyos jó ember!

— Hm, hát akkor ez se gonosz? Hm!... — morfondírozott magában Jónás, hogy a korcsma ajtón kilépett. — Mán' akkor nem marad más hátra csak Szekeres Pista. Hm, hm. De hát

hogy' lehet az, hogy mindegyik olyan, mint egy falat kenyér és mégis mindig zenebona, csetepáté járja a házuknál? Hm, hm.

Jónás belebámult az azurkék égbe, de ez a világrejtély még sem oldódott meg az agyában.

A fogházigazgató kegyesen fogadta Jónás alázatos kérését, hogy hadd beszélhetne azzal az «elvetemülttel». Mindenki úgy ismerte Jónást, mint aki a «legyet se üti agyon», cinkostársa tehát nem lehet a Szekeres fiúnak. Beengedték hozzá.

Szekeres Pista ott üldögélt a priccsen nehéz vasban, komor ábrázattal. Hogy Jónás befordult hozzá, először csak gyanakodva meg csodálkozva nézegette, aztán látva Jónás «szánalmasan» szánakozó ábrázatát, kitört belőle a jókedv:

— Hol jár erre, Jónás bácsi, ahol a madár se jár?

— Csak az olyan «jómadár», mint te! — akarta Jónás visszaadni a tréfát. De Szekeres Pista egyszerre elkomolyodott. Egy pillanatig komoran nézett, aztán keserűen kifakadt:

— Hát maga is elítél, maga is megvet engem, Jónás bá'? Hát maga is azt gondolja, hogy én Istentől elrugaszkodott gonosz lélek vagyok? — és nem telt belé fél óra, Szekeres Pista is elsirdogálta, hogy ő milyen derék fiú, micsoda ritka jó ember. De hát a mostohaanyja!... Meg az a vén bolond, egészen elvadított apja! Azok kergették bele a gyilkosságba, mikor egyszer boros fővel ment haza. De ha Jónás tudná, amennyit ő egész életén keresztül szenvedett. Amennyit ütöttek, dobták, lökték. Amennyit ő kiállt már 15 esztendő óta. Csoda, ha egyszer a sok feltorlódott keserűség kiömlött és igazságot tett? Hászén úgy is öregek voltak már, nem való volt nekik az élet. Mit kell abból olyan nagy hűhót csapni. Nem bánt ő más emberfiát a kisujjával se. Ha szegényt lát, még az ingét is odaadja stb. stb.

Egy jó óra múlva csodálkozva vette észre Jónás, hogy imé: hát ide is hiába jött. Szekeres Pista se gonosz, még ha talpig vasban ül is a tömlöcben. Szörnyen csóválta a fejét, hogy elballagott tőle. Romlottság, veszekedés, gyilkosság, tömlöc és gonosz ember még sincsen. Mán' hogy lehet ez, hogy lehet ez? De már a baki földesúr, aki úgy nyúzza a munkásait, hogy mindig a hetedik határból kell összeszednie az aratóit, kapásait, mert itt a környéken már nincs az a pénz, amiért valaki beszegődne hozzá, — az csak nem jó ember?

Elmenjünk hozzá is? Jónásnak egy kicsit inába szállt a bátorsága, de hát menni kell, az nem lehet igaz, amit az a furcsa ember mondott. Ha gonoszság van a világon, kell lenni gonosz embernek is.

A földesurat épen jókedvében találta. Szóba állt vele. Jónásban nekirugaszkodott a prófétai lendület és egyenesen kirukkolt a mondanivalójával: Hogy lehet a földesúr ilyen és ilyen kegyetlen, gonosz szívű? A földesúr irtózatossá haragra lobbant. De érdekes, nem hajította ki Jónást egyszerűen, hanem belenyomta egy székbe és fél óra hosszat dörögte előtte a maga védőbeszédét: No még ilyet! Hogy ő kegyetlen, hogy ő gonosz. Hát nem tesz meg az embereiért mindent? Még olyat is, ami sehol másutt nincs meg, csak őnála? Nem bánik velük különben, mint a saját fiával? Csak hát persze, ő maga is szeret dolgozni, s így nem tudja eltűnni az olyan embert, aki lusta. Azokat megtanítja egy kis frisseségre. De hát az csak nem bűn? Hiszen ezzel csak a javukat munkálja! Akkor volna hitvány ember, ha hagyná őket úgy, ahogy vannak. És hogy olyan sok a lusta ember, arról ő nem tehet. Miért olyan gazemberek? Ó, hiába, olyan ember, aki az ilyet nem tűrheti. Ő maga is felkél már hajnalban, egész nap talpon van, szereti a tisztaságot, rendet stb. Ha ez azoknak a lusta, piszkos semmiháziaknak nem tetszik, az nem az ő bűne! Nem de?

Nem telt belé sok idő, Jónásnak be kellett látnia, hogy a hirhedt baki földesúr majdnem mintaember. Hát hogyan, hogy mégis mindenki szidja, átkozza? Hogy annyi könnyet látott, annyi keserves panaszt hallott már miatta? Hm, hm, nem értem, nem értem — ballagott Jónás tovább nagy hümmögve és tanácstalanul.

— De hát tényleg nem találok egy gonosz embert se? No, talán ezek épen a kivételek voltak. Gyerünk tovább, hisz mennyi ember van még a világon!

Ott, azon a szent helyen elhatározta Jónás, hogy addig ő vissza nem megy, míg legalább egy «bűnös» embert nem tud magával vinni. S mint Diogenes egykor a lámpával «embert» keresni, ment Jónás is «bűnös embert» keresni. Ment, mendegélt s mindenkit megszólított, aki szembe jött.

Jött szembe mindenféle fajta. Jött egy részeges, jött egy sikkasztó, jött egy zsugori, egy földéhes, egy kapzsi, egy álnok, egy csaló, egy összeférhetetlen, indulatos, egy irgalmatlan, egy istentagadó, egy falánk, egy lusta, egy parázna és ami féle fajtát csak el lehet képzelni. Jónás minddel szóba ereszkedett. Mindegyiktől megkérdezte rossz ember-é s nem vágyódik-é valami szebb, tisztább, boldogabb élet után? Ezt a másodikat mindegyik helyeselte. Szebb, boldogabb életet mindegyik szeretet volna, hisz mindegyik szidta a maga «nyomorúságos» életét. De hogy ő rossz volna, azt egyik se ismerte el. Ők? Ők a legderékabb emberek a világon.

Vándorolt Jónás, vándorolt; falta a mérföldeket, koptatta az országotakat meg a csizmája talpát, de bűnös, gonosz embert, aki önként elismerte volna magáról, hogy ő az, olyat nem talált.

Egy este egy ablak alatt ment el, ahonnét valakinek a sóhajtozó imádsága hallatszott ki: «Óh én Uram, óh én Istenem, óh mily bűnös is vagyok, óh mily gonosz is az én szívem!» Jónásnak földre ragadt a lába. Hohó, itt van az én emberem! — ujjongott fel a szíve. S akkor odabenn kopogtak az ajtón. Az imádkozás megszűnt, bejött valaki. Barátságos terefere indult s egyszer csak hallja ám Jónás, amint az egyik hang azt mondja: Tudod mit mondott ez és ez? Hogy te ilyen meg olyan vagy. — Nem igaz. Kikérem magamnak! — vágta rá a másik rögtön. Ugyanaz a hang, amelyik előbb nagy alázatosan sóhajtozta: Óh mily gonosz is az én szívem! — «No, itt sincs semmi keresni valóm!» — mondta Jónás csalódottan és tovább indult.

Rongyosan, fáradtan, végleg kiábrándultan tért haza. Az idegen még mindig ott ült a kemence szélén. Mikor Jónás fáradtan leroskadt a padra, csak annyit kérdett tőle csendesen:

— Nos, hol vannak a gonoszok?

— Nincsenek... sóhajtott Jónás feleletül. Csönd. Az idegen csak mosolyog. Nem szól. Végre is Jónás tör ki újra. — De hát hogy lehet? Hogy lehet? — Az egész világ tele van gonoszszággal és gonosz emberek meg nincsenek?

— Egyszerűen úgy, hogy a világban vannak gonosz emberek.

— De hát hol vannak?

— Másban! Gondolj csak vissza, mit mondtak az emberek magukról és mit mondtak másokról?

Mint a villámlás, úgy világított be valami Jónás agyába: Az ám! Erzsókné azt mondta Erzsókról: «az a gyalázatos». Erzsók azt mondta öróla: «az a sárkány». Szekeres Pista: De a mostoha anyám! A földesúr: azok a lusta, piszkos semmiháziak... és így tovább. Tényleg, mindegyik csak maga volt jó, a másik az gonosz volt, elvetemült, istentelen gonosz.

— Nos? — kérdezte az idegen, — elhiszed, ha én azt mondom neked, hogy ebben a világban mindenki gonosz «egy ember kivételével?»

— Elhiszem. De ki az az egy?

— Mindig az, akivel beszélünk, — mondta az idegen különös nyomatékkal s hosszasan, szúrósan nézett Jónás szemébe. Jónás nem tudott a tekintet elől kitérni. Lenyüggözte, leigázta, mintha a belsejében kutatna. Valamit kívánt tőle. Valamit. Valamit. De

mit? Jónás izzadni kezdett s a hideg futott végig rajta. «Beszélünk... beszélünk...» — csengett a fülébe egyre erősebben s akkor...

*

... felébredt. Felült a padkán. A szeme egyenesen a szemközi falon függő feszületre esett. S imé, az álombeli idegen onnét nézett le reá kintől barázdás arccal és mégis oly csodálatos szájalommal, szeretettel. Jónás fülében még egyre csengett: beszélünk, beszélünk... ..lünk... S akkor elpirult. Mindent megértett. Ő is az «egy kivételt» közé tartozott. Ő is mindig «jó» ember volt, akinek nincs szüksége a Megfeszítettre. No, de aztán...

Kívülről még mindig Harangodiné hangja sápítozott be:

— No de ilyet! Mennyi gonosz ember van ebben a világban!

— Hál' Istennek! Ha tényleg vannak. — Dörmögte Jónás. — Mer' hát akkor kezd a világ megjavulni, ha lesznek benne «gonosz» emberek.

Amin az ember belsőleg győzni tud, azt nem szükséges elmondania másnak. De azt, amivel nem bír, föltétlen mondja el valakinek, aki segíthet hordozni és imádkozni.

*

A dicséretekkel könnyen végzek: Aki dicsér, az nem ismer; aki meg nem ismer, az nem dicsér.

*

Ha Szentlélekért imádkozol, akkor követned is kell az intéseit. Mert ha nem, olyan vagy, mintha meghivnád magadhoz a barátodat s mikor eljő, hátatfordítasz neki és ügyet sem vetsz reá. Ha sok benne a türelem, egyszer-kétszer talán eljön, de aztán hiába hívád. Vigyázz, hogy így ne jársz a Szentlélekkel is!

(Kolb Immanuel.)

GYŐZHET-É A KOMMUNIZMUS?

RITA: KÜCKLICH REINHOLD.

1. MI IS AZ A KOMMUNIZMUS?

A kommunista eszmék egyáltalán nem kótyagos agyvelők torzszüleményei, amelyek csak a nincstelenség sötét és elbolondított fejében és szívében találnának kedvező talajra, mint sokan gondolják. *Hauck* szerint *) a kommunizmus nem más, mint az emberi vagyon lehető legjobb elosztásának a filozófiai elmélete a lehető legjobb erkölcsiség és humanitás érdekében. S azt bizony még a legrózsásabb szemüvegen néző ember sem meri állítani, hogy a földi vagyonnak az emberek közötti mai eloszlása a lehető legjobb lenne és nem kellene és lehetne is igen sok tekintetben reformálni. Hány istentelen ember gazdagodik meg és tobzódik abban a jólétben, amelyet a munkásai keserves izzadságából sajtol ki, s ugyanakkor hány derék, becsületes embernek kell könnyek közt ennie a szűkös mindennapi kenyerét! A kommunizmus ezen akar gyökeres javítást eszközölni. Még pedig a következőképpen: arra törekszik, hogy megszűnjék minden magánvagyon és az egész a társadalom közös tulajdona legyen, aminek a jövedelmét az új, kommunista társadalom a saját akarata és tetszése szerint ossza fel az egyesek között. Ezért akarja a kommunizmus legelőször is a kapitalista termelési eszközöket: gyárakat, gépeket, házakat, szántóföldeket, bányákat, erdőket, közlekedési eszközöket kollektivizálni. Az egyesnek csak az állama rendelkezésére, amit néki az összesség kiutal a közös munka jövedelméből. S mivel minden munkánál a kommunisztikus társadalom a vállalkozó és munkaadó, természetesen övé minden jövedelem is. Az egyes embernek nem lesz többé kockázatni valója egy-egy vállalkozás lebonyolításánál, de ép úgy nem lesz egyéni haszna sem, még ha akármily fényesen sikerült volna is a vállalkozás. Hogy az ilyen gazdasági rendszer mellett aztán akad-e valaki, akinek különös gondja lesz arra, hogy legyenek vállalkozások, még pedig jövedelmezőek, — az egészen más kérdés.

Az államvasút, az állami bányák, az állami érdő- és mezőgazdaságok lehetnének mintegy előfutárjai és mintái az ilyen kommunista termelési rendszernek. Minden üzem állami üzemmé, minden polgár az «állam munkásává» lesz, mint ahogy ma is vannak különféle állami hivatalnokok. A kis, magánüzemek teljesen eltűnnének.

*) *Hauck*, Realencyklopaedie der protest. Theologie und Kirche.

2. HONNÉT VAN A KOMMUNISTA ESZMÉK VONZÓEREJE ?

A kommunizmus, mint tudományos gazdasági elmélet azt hangoztatja, hogy ennek a társadalmi és gazdasági rendszernek a bevezetése a mai kapitalista világrend legtöbb visszásságát kiküszöbölné.

Az individuális tőkének, azaz a *magánvagyonnak a korszakát* felváltaná a kommunista gazdasági rend s ezáltal egy csapásra eltűnne az a fájdalmas ellentét a munkaadó és munkás között.

A kommunista társadalmi és gazdasági rend korszakában nem létezhetnének a nagy árzuhanások és áremelkedések, a *konkurrencia küzdelmei sem*. Senkinek esze ágába se jutna az áruk árát vagy a munkabéreket leszorítani. Mindkettő nagyságát a társadalom állapítaná meg.

Túltermelés sem létezhetne a gazdasági és ipar egyik ágában sem, mert a termékeket a kommunista társadalom központja osztaná széjjel s ez egyszerűen redukálná a termelést annál a terméknél, amiből elég van és kibővítené annál, amiből kevés van.

Mivel az *árak esése* és a *munkanélküliség* mindig annak az eredménye, hogy a piac telítve van valamilyen áruval, azért ha a kommunista gazdasági rendszernek minden úgy sikerülne, ahogy most az elmélet elképzeli, akkor megszűnne a kapitalista világrend ezen átka is.

Vitatják a kommunizmus előharcosai azt is, hogy az emberek igen sok *szüvedélye, bűne* is megszűnne. Így pl. az irigység, elégedetlenség, az ellenfél legázolására vagy éppen teljes megsemmisítésére való önző törekvés. Semmi oka se lenne erre senkinek.

Megszűnnének a *bérharcok* is. A munkás jól tudná, hogy az a nyereség, amelyik az ő igazságos munkabérére még megmarad, nem a kapitalista tőkéjét, hanem a kommunista összesség vagyonát gyarapítja. Így pl. a kommunista társadalomból még a pénz használata is eltűnhetne. A munkabért mindenki egészen rövid lejáratú élelmiszer jegyekben, bérkártyákban kaphatná s ezek által senki sem gazdagodhatna meg. A spórolásnak nem lenne semmi értelme, hiszen az élelmiszer jegyeket hiába halmozná fel, a terminus lejártá után értéktelen papírossá válnának.

Igy tehát egyrészt senki sem fejthetne ki a normális, mindenki számára lehetséges mértéknél nagyobb *fényűzést*, másrészt szükségben és nyomorúságban sem kellene tengődni senkinek. A társadalom minden tagja egyenlő mértékben részesülhetne az élet örömeiben és élvezetében. Ha pedig minden ember dolgozna, ami a jelen társadalmi rendben nincs meg, a napi munkaidőt pár órára lehetne leszorítani s így a szellemi képzésre is mindenkinek maradna elég ideje.

S mivel ez a kommunista boldogság kiterjesztendő lenne az egész világra, az egész emberiségre, ez eleve elvágna a gyökerét minden átkos ellenségeskedésnek, minden szörnyű *háborúnak* az egyes népek között.

Egyszóval földi paradicsommá lenne az egész világ.

Ezek után jól megértheti az ember, hogy az a nép, amelyiknek se vagyona, se elég ítélőképesége nincs, viszont a kapitalizmus rideg önzését pedig a saját bőrén tapasztalja, egyszerűen vak eszköze és rajongója lesz a kommunista eszméknek. — Pedig ez a földi paradicsom, még mint elmélet is cseréplábon áll, ha valaki mélyére néz a dolgoknak. A gyakorlatban pedig még eddig csak földi poklot tudott produkálni, ahol csak rövid időre is uralomra jutott.

3. A KOMMUNIZMUS TÖRTÉNETI FEJLŐDÉSE.

Honnét ered a kommunizmus? Micsoda a multja? Avagy nincs is multja? De igen. A kommunizmus igen régi történeti jelenség. Különféle korszakokban, különféle mértékben érvényesült is már. Rendszerint olyan korszakok vetették felszínre a kommunisztikus törekvéseket, mikor az individuálizmus már túltengésbe csapott. A *legrégibb ideák*, úgy látszik, még azzal az u. n. «aranykorral» függnek össze, amikor az egész föld az emberé volt és mindenki boldogan élt. Mint rendszer, mint a filozófiai tudománynak egyik formája, legelőször a görögök közt lépett belé a világba a kommunizmus gondolata. És itt is, mint a túltengő individuálizmus reakciója. (A személyiség kultusza.) A *Chalcedóni Phalemas* minden üzem államosítását követeli. A keresztülvihetőségét — figyeljünk csak a találó kifejezésre — «állami rabszolgák» által gondolta el. Ez az ember egész logikusan gondolkodott.

Az ókor egyik legnagyobb bölcselője: *Aristoteles*, éles kritika alá vette a kommunizmust. Nem találta praktikusnak. A magánvagyon fenntartása mellé állott, de a közhasznú felhasználását törvényesen kívánta volna biztosítani.

A *keleti pogányság* szintén a társadalom szegényekre és gazdagokra való szétdarabolásán épült fel. A zsidóság területén akadt egy kis szekta, az *esszénusok*, akik kommunista módon megszervezett életközösségben éltek.

A *szláv népek* között a falu rétje még ma is köztulajdon, mint pl. Oroszország némely vidékén volt. A bolsevista kommunizmust is úgy tekinthetnők tehát, mint a szláv szellem termékét, amely azonban csak a primitív, magasabb fokra nem fejlődött állami viszonyokhoz illik.

Itt-ott akadnak *germán népek* is, ahol közös vagyon volt a rét, legelő, erdőség s még ma is az. Ezek jövedelmét a közjóra fordítják.

Az *öskeresztyénségből* azonban csak elferdítés, igazságainak rosszul értelmezése, az igazi lényegének eltakarása árán lehet érvet kovácsolni a kommunizmus számára. Jézus Krisztusnak és apostolainak a földi vagyonhoz való viszonyát, különösképen pedig az öskeresztyénség körében felvirágzott vagyonközösséget később még közelebről is megvizsgáljuk.

Epiphanesnek, a gnostikus Karpokrates fiának a tanai (a II. század második felében) szintén nagyon rokonszenveztek a kommunizmussal.

Az egyháztörténetből ismert *donátisták* is az aszkétikus kommunizmus egyik formáját hirdették. Az aszkétikus szerzetesség életmódjában szintén föllelhetők bizonyos kommunisztikus alapelvek. A husziták, a vallásos parasztháborúk népe, a műnszteri anabaptisták egyúttal a kommunizmus hívei is voltak. A 16. században az u. n. «államregények» terjesztettek kommunista gondolatokat. A 17. században minden feltétel hiányzott a kommunista gondolatok terjedésére, míg a 18. század végén szörnyű hullámokkal fakadtak fel Franciaországban. A párisi kommün rémuralma!...

Egyik idealista előhírnöke volt a kommunizmusnak *St. Simon gróf* is. Gondolatai, eszméi úttörők e tekintetben. Mások tovább is szőtték, ki is építettek rendszerré ezeket a gondolatokat.

Enfantin is a vagyonközösséget és az asszonyközösséget (ez különben tipikus kommunista gondolat) hirdetett.

Cabet és mások alakítottak is Amerikában kisebb kommunisztikus közösségeket, amelyek azonban részben csödbe jutottak, részben kihaltak vagy más módon enyésztek el.

A német *Marx Károly*, szocialista író állította össze a kommunizmus

alapelveit logikus és tisztán materialisztikus világnézetre felépített gazdasági és társadalmi rendszerré. Ennek a megvalósításáért harcolnak azóta a forradalmi szocialisták. A szocialisztikus kommunizmusnak nem az az igazi törekvése, hogy egyes visszás dolgokat megjavítson, hanem, hogy mindent a maga szellemével töltsön be és egészen a gyökeréig átformálja a világot. Véleménye szerint nem ért tehát célhoz még olyan országban sem, mint pl. Németország, ahol a szociáldemokraták jutottak kormányra. Még ott is tovább akarnak haladni, sőt még csak ott igazán. A célja nem csak egyetlen egy nemzet társadalmának átformálása, hanem annak a bizonyos «legnagyobb földi boldogságnak» az egész emberiségre való kiterjesztése. Azért a jelszó: «Világ proletárjai egyesüljetek!»

Hogy vajjon ezt a célt békés odafejlődés és alkotmányos formák útján elérhetik-e, az nagyon kérdéses. A kapitalista világrend még a mai zilált formájában is nagyon, de nagyon erős. A pénz szörnyű nagy úr. Önként pedig a kapitalizmus soha sem lesz hajlandó arra az öncsonkításra, amelyet a kommunista társadalmi és gazdasági rend bevezetése követelne tőle.

Hogy pedig erőszakos úton valósítsák meg ezt a világkommunizmust, attól minden józan gondolkodású ember megborrad. Mérhetetlen sok ártatlanul kiöntött vérbe kerülne ez a lépés. Sőt magának a kommunizmusnak is tönkrekellene mennie annak a borzalmas nyomorúságnak miatta, ami az ilyen véres lépések nyomán szokott jární. De ha emmiatt nem jutna is csödbe, csödbe kellene jutnia azért, mert nem lenne képes azt a bizonyos «tökéletes világrendet» kiéptíteni és az embereket *tartósan* boldoggá tenni.

4. GYŐZHET-É TEHÁT A KOMMUNIZMUS?

Ez nem épen könnyű kérdés. Sokan vannak, akik ezt a kérdést egyáltalában feltehetőnek sem vélik. Akik a régi strucc-politikával homokba dugják a fejüket s még csak az ilyes veszélynek a gondolatát is letagadják, — mialatt az idők jelei rőt fényben égnek a népek egén.

Mások rögtön készek a tagadó válaszra. Optimisták, akik a jól szervezett csendőrség által örök időkre biztosítva érzik magukat. Ideálisták, akik még ma is rózsaszín szemüvegen kacsintgatnak bele a világba és szentül hiszik, hogy az ember jó. Sőt a szocialisták is, akik azt hiszik, hogy ha sehol nem sikerült is, *nekik* sikerülni fog a lejtő közepén megállani és csak 50%-ot megvalósítani abból, aminek 100%-os konzekvenciái vannak. Az imperialisták, akik még mindig szuronyrohammal visszavett régi határokról álmodoznak. S végül az «úri morái» lovagjai, akik a kommunisztikus törekvésben egy morzsányi igazságot sem akarnak látni és rögtön szuronyt, rabbilincset kiáltanak rá.

Pedig ezt a kérdést nem lehet olyan könnyen elintézni, ha az ember a kommunizmus gondolatának növekvő tendenciáját nézi. Noha a bolsevista hatalom még Oroszországban sem ül oly rég és olyan keményen a nyeregben, hogy az ember a tökéletes győzelmekről beszélhetne. Azt azonban minden további nélkül kénytelenek vagyunk bevallani, hogy az orosz bolsevizmus nem is sejtett hatalommal kezd kibontakozni. Győztesen megállott minden leverési kísérlet ellen, fennállásának alig néhány esztendeje óta pedig hihetetlenül hatalmas propagandával dolgozik és megszámlálhatatlan hívet gyűjtött elvei számára az egész világon. De különösen is sokat Németországban. Pedig ennek a kommunistává levése végzetes esemény lehet egész Európa kommunizálódása tekintetében. És a vörös áradat egyre növekvőben. És akár arra a lénnyhaságra

tekintünk, amellyel Európa kormányai és egyházai kezelik ezt a veszedelmet; akár a kommunista propaganda szívós, ügyes és agresszív módszereire, szilárd pénzbeli «hintergrund»-jára; akár arra a «jó talaj»-ra, ahol a kommunista mag vigan fakadhat ki és dúsan burjánozhatik: az uralkodó társadalom bűneire, vakságára és igazságtalanságaira, az ifjúság talajnélküliségére és jövőtlenségére, a nagyvárosok erkölcstelenségeire vagy a munkásnegyedek nyomorúságaira, a munkanélküliség destruáló és elkeserítő hatására, az általános vallási közönyre és istentelenségére, vagy a modern idők tömegeknek kedvező szellemére, — mindenképen csak azt olvashatjuk ki belöle: a vörös áradat konzekvensen, ítéletszerűen növekszik s a kommunizmus győzelme: Hannibal ante portas.

A gazdasági, társadalmi és politikai erökön kívül azonban nyilván felismerhetök a kommunizmus mozgalmában bizonyos vallásos gondolatok és erök működése is. Ezek azonban hamis vágányokon járnak és így az összességnek inkább romlására, mint üdvére szolgálnak. De éppen ezek által ismerhetünk rá az egész kommunisztikus, de különösen a bolsevista mozgalomban a Bibliának az *utolsó idökröl* szóló jövendöléseinek jelenségeire. Sok minden homályos ezekben a jóslatokban, egy azonban egészen világos és nyilvánvaló: Benne van az örök Bölcsesség végzéseiben, hogy e világ gonoszságának teljes kifejlődésre kell jutnia. A maga igazi arcát teljesen le kell lepleznie. A lénye legbelsejében rejtező antikrisztusi világcélnak és világhatalmi törekvésnek nyilvánvalóvá kell lennie és megvalósulásra jutnia addig a határig, ameddig azt Isten megengedi. Azok a korlátok, amelyek az istentelenség gyors kifejlődését eddig megakadályozták, ma már kezdenek lehullani. A «törvényszegés titkos bűne» helyett (II. Thess. 2:7.) szabad útja lesz minden gonoszságnak, istenkáromlásnak és ocsmányoságnak. A Szentírás is beszél arról, hogy a népek tengerének hullámaiból felmerülő, sátán-inspirálta fenevad hatalma győzni fog e világon (II. Thess. 2:6—11; Jelenések 11:7; 13:1—8.)

Ha tehát a címben feltett kérdésünkre azt a feleletet adjuk: igen, győzhet a kommunizmus, készüljön el reá Európa keresztyénsége! — ezt legfölkép a Biblia prófétái szavaira támaszkodva mondjuk. De ugyanezekre az igékre támaszkodva mindjárt az is hozzá tehetjük vigasztalásul: *«de csak igen rövid időre»*.

5. MIÉRT NEM LEHET A KOMMUNIZMUS GYŐZELME TARTÓS?

Az erre a kérdésre adott felelet lesz természetesen fejtegetésünk legfontosabb része:

1. *A kommunizmus végcélja, az összes emberek testvérközössége — hamis. Hogy szociális gondolkodású néptömegek többségi szavazata hozza létre az egész világ népeinek testvérré változását, ez ellenkezik a történelem mindennélgyénel, tapasztalatával és tanulságával.*

Az egész világ népeinek nemzetekre való elkülönülése egyáltalán nem önkényesen jött létre. Se egy hódító fejedelem, se az imperialista állampolitika nem volt a létrehozója, hanem az illető nép közös eredetének, nyelvének, vallásának, erkölcsének, karakterének, alkotmányának és kultúrájának, mindenekelött pedig a karakterisztikusan nemzeti psychéjének a megrendíthetetlen alapjain nyugszik. Ahogy más a német nép szelleme és jelleme, úgy más a

magyaré is. S hogy ezen kívül az ország természeti fekvése, az éghajlat, a nép foglalkozása, földjének művelése mily nagy befolyást gyakorol egy nemzet egyseges képletének kialakítására, az rég ismert dolog.

Épen azért az a törekvés, hogy egy nemzeti társadalmat, nemzetközi, hazátlan társadalommá alakítsunk át, természetellenes és visszataszító.

A világháború eléggé megmutatta, hogy a civilizált népek nemzetközisége mily siralmasan csődöt mondott. A *vörös* munkás Internationalé teljesen csütörtököt mondott. Az *arany* Internationalé, amelynek a prófétái és papjai a londoni, newyorki, párisi, berlini, frankfurti és bécsi börzék zsidói, szintén úgy látták jónak, ha felégetik egymásközt a hidakat. A *tudomány* Internationaléja azonnal megszűnt. Sőt kénytelenek vagyunk azt is bevallani, hogy külsőleg még a keresztényiség internationalizmusa se ért semmit. A külső körülmények kényszere alatt a hitsorsosok is egymás ellen küzdöttek. A fajiság és nemzetiség szenvedélyes tüze fölemésztette a nemzetközisége erőszakosan beplántált képződményeit, mint ahogy a tűz felemészti a száraz tarlót. Ez olyan tünet ami egész bizonyosan megismétlődik, ha rá kerül a sor, mert az emberi természet nem változik.

De mondhatunk még mást is. Így pl. az egyes országok kommunistái se az országuk kormányára, se a széles munkástömegeikre nem tudnak más országok érdekében befolyást gyakorolni, ellenben a saját nemzeti érdekeiket ők is első helyre teszik.

Így pl. az egyik nemzetközi kommunista értekezlet júl. 21-ét oly nappá kiáltotta ki, amelyen az egész világ proletárjainak tüntető sztrájkot kell rendezni az erőszakos békék ellen. A német független szociálisták és a kommunista spartakisták pontosan sztrájkba is léptek ezen a napon, noha a nehéz helyzetben levő német iparnak és gazdaságnak ez csak kárt jelentett s a valutája külföldön csak rosszabbodott általa. Franciaországban a kormány egyszerűen betiltotta ezt a sztrájkot és a francia kommunisták még csak az újjuk hegyét se mozdították meg a tilalom ellen. Angliában ügyet se vettek az Internationalé végzésére, épúgy Amerikában sem. A semleges államokban pedig egyszerűen kigúnyolták a sztrájkoló németeket.

A német nyomdászok lapja találón írta akkoriban: «Miért szocializáljunk? Hogy egy jelszó megvalósuljon. Miért szocializáljunk? Hogy a derekabb előtt elzáródjék a szabad érvényesülés útja. Miért szocializáljunk? Hogy a többi országok túl ravaszak legyenek ezt meg nem tenni. Miért szocializáljunk? Hogy az ellenségeink minél többet elvehessenek tőlünk.»

2. *Azt az ígéretet sem tudja a kommunizmus soha beváltani, hogy az ő rendszerének a bevezetése által az emberiség fönnyomorúsága, a szegénység megszűnik. Ha ez sikerülne neki, minden valószínűség szerint a fő ütőkártyája lenne. Csakhogy épen az a kérdés: meg tudja-e szüntetni a kommunizmus a szegénységet?* Ez csak akkor sikerülne, ha a szegénységnek az okait és forrásait tudná eltüntetni és kiszárítani.

És vajjon a szegénység okai annyira a felszínen nyugszanak, hogy a mai kapitalista társadalmi formának kommunista társadalommá való átalakítása egy csapással gyökerestől kiírthatná? Nem voltak-e mindig szegények, még a mainál összehasonlíthatatlanul jobb életkörülmények között is?

Kétségtelen, hogy a legtöbb esetben a szegénység oka a munka gyenge produktívásából, tehát a csekély munkabérből ered. S ha ezek az alacsony bérek csak a kapitalista munkaadók önkényétől függének, akkor a magánüzemek szocializálásával egyszerűen megszüntethetők volnának. Az azonban

több volna a felületességénél, egyenesen frivolitás lenne, ha valaki azt állítaná, hogy az alacsony munkabérek «mindig» csak a munkaadók önzéséből fakadnak. Mért nem fizetnek a munkaadók magasabb béreket? Mert a legtöbb esetben nem képesek. Ismeretlen okokból, vagy egy más üzem túltermelése miatt nagy lesz egy áru piacán a kínálat, — vagy pedig elvész egy jelentős terület, ahová eddig szállítani lehetett. S az ilyen jelenségek egyszerűen lenyomják az árakat. Az alacsony árak pedig vagy kevesebb nyereséget vagy pedig épen ráfizetést, veszteséget jelentenek a tőkésnek, vagy gyárosnak. Ezek a körülmények kényszerítik rá arra, hogy alacsonyabb munkabéreket fizessen, mert különben csődbe jutna. — Erre azt mondják: épen azért kell megszüntetni az egész munkaadó-testületet, s akkor megszűnik az alacsonyabb munkabérek fizetésének a kényszere is. Nagy tévedés! Az árak ingadozása erősen függ egészen véletlenszerű dolgoktól is, mint pl. hogy út ki az aratás, mennyi a nyersanyag, milyenek a világkereskedelem lehetőségei és hasonlók. A magánvagyon megszüntetése ezeknek a tényezőknek kedvezőre fordulását semmikép se tudná biztosítani, s így az árak állandóságát sem, amiből az következik, hogy a szegénységet se tudná elhárítani. Ellenben nagyon könnyen következhetnék be az egész társadalom általános elszegényedése, mivel a magánvagyon gyarapításának a kilátása nélkül senkinek se lenne kedve magát azzal gyötörnie, hogy mikép lehetne valami új, jól fizető vállalkozást (üzletet) kezdeni.

A munka rosszul jövedelmezése, azaz az alacsony munkabér s a velejáró szegénység igen sok esetben olyan dolgoktól is függ, amelyeket az igazságos megítélésnél nem lehet figyelmen kívül hagyni. Függ pl. attól az *energiától*, amellyel a munkát végzik. Aki immel-ámmal tesz csak valamit, az nem tarthat igényt arra, hogy ugyanúgy megfizessék, mint azt, aki az egész lelkét beleadja a munkájába.

Azután ott van a *tehetség* kérdése, a hasznavehetőség, a technikai és más ismeretek bírása, amelyek csak hosszú, kemény munkával sajátíthatók el és ehhez hasonlók. Ezek mind szükségessé teszik azt, hogy a megfizetés minden esetben más és más legyen.

Sőt még a munkás *erkölcsi* értéke, a megbízhatósága, a becsületessége, a józansága stb. is szerepet játszik a munkabér megállapításánál.

S hányféle más szempont lehetne még felsorolni! Azt azonban kifejezetten hangsúlyozni kívánjuk, hogy távol legyen tőlünk a szegények vagy a szegénység bárminemű megítélése. Nagyon jól tudjuk, hogy van elég ártatlan (önhibáján kívüli) szegénység is. Az ilyen szegénység nem csak, hogy nem vet rossz fényt az illetőkre, hanem igen sokszor, az illetők személyes beismerése szerint is, az üdvösségre való nevelés áldott iskolájává, hatalmas lelki erőforrások felfakasztójává, szóval Istennek áldott eszközévé válik.

Épen azért egyáltalán nem mellékes dolog utána nézni, vajjon mit mond a Szentírás a szegénység kérdéséről?

Figyelemreméltó mindjárt az, hogy a Biblia szerint a szegénység soha nem fogy ki a földről (5 Mózes 15: 11; Máté 26: 11). Ismeri a Biblia a szegénység és gazdaság természetes okait is. (Példabesz. 6: 6—11; 10: 4.). Emellett tud a Biblia arról is, amit a kommunista gondolkodásúak teljesen figyelmen kívül hagynak, vagy épen gúnyval fogadnak: hogy t. i. az Úr az, aki szegénnyé tesz és gazdagít. (I. Sám. 2: 7—8; 113 Zsolt. 5—9.) Efölött gúnyolódni ép' olyan olcsó vásári dolog, mint amilyen ostoba. Meg tudja talán magyarázni valaki, hogy lehet az, hogy az egyikben több, a másikban csekélyebb az életrevalóság? Hogy az egyik a kevéssel is alig birkózik meg, a másik a sokat is játszva igaz-

gatja el? Mi az oka, hogy valaki jobban tud pazarolni, mint gyűjteni? Honnét van némelyeknek adományuk ahhoz, hogy a legmélyebb mélységből is feldolgozzák magukat a legmagasabb magasságokba és mi az oka, hogy igen sok jólétben született nem bírja magát ott megtartani, hanem lesüllyed a szegénységbe? Honnét van az, hogy az egyik játékszerrel megy előre a gazdagodás útján, a másik meg keményen dolgozik egész életében és mégis szegény marad? — Mindez titokzatos dolog, amire csak a fenti ige vet némi világot.

A Biblia határozott függetlenséget követel a földi javakkal szemben, s minduntalan arra mutat rá, hogy valaki a szegénységben is gazdag lehet, más meg a legnagyobb gazdagságban is szegény. (Péld. 13: 7; II. Kor. 6: 10.) Vagyonnal bírás önmagában még senkit nem tesz alkalmatlanná az Isten országára. A szent történetben igen sok gazdag ember játszott jelentős szerepet. Így pl. Ábrahám, Salamon, a szunamíta asszony, árimáthiai József, Kornélius százados stb. De a másik oldalról irgalmatlan szigorúsággal harcol a szegények jogaiért is. (Péld. 19; 17; Ámos 6: 11; Jakab 2: 5.)

Lehet az embernek akármennyi öröme és barátja (Példabesz. 14: 20.), a lelke legmélyebb szükségeit csak nem elégíteti ki a gazdagság. (Zsolt. 34: 11.) Sőt ellenkezőleg! A legtöbb esetben csak az üdvösségre jutás akadálya. Máté 19: 23; Márk 10: 23; különösképp pedig I. Tim. 5: 9 és 17; Jakab 1: 10—11 és még sok hely.) Aki utána néz, észre veheti, hogy a Biblia ítéletei egyáltalán nem szelíd hangúak a gazdagságról! Habakuk próféta az iszaphoz hasonlítja, amellyel a gazda önmagát temeti el. Márk 4: 19 a «gazdagság csalárdságáról» beszél. A gazdagodás vágya a veszedelemnek és romlásnak útja (I. Tim. 6: 9), a 17. versben pedig a «bizonytalan gazdagság»-nak mondja Pál apostol. Jakab a gazdagság «megrohadásáról» beszél (5: 2 és Jel. 18: 16). Hányszor hangsúlyozza a Szentírás, hogy a gazdagság csak bűnre viszi az embert (Péld. 18: 23; Lukács 16: 14—15.), sőt egészen istentelenné is teheti (73. Zsolt. 12; Péld. 28: 25; Préd. 5: 10—12).

Mindezek miatt tehát azt a tanácsot adja Isten igéje a gazdagnak, hogy ne dicsekedjék gazdagságával (Jerem. 9: 23). A legtöbbször csak a legkeményebb feddés és bünbánatra hívás csendül ki a Bibliából a gazdagok felé. Ki ne rendülne meg a szíve mélyéig, mikor Jakab apostol így kiált a gazdagok felé: «Nosza, immár, ti gazdagok, sírjatok, jajgatván a ti nyomorúságaitok miatt, amelyek elkövetkeznek reátok.»

Jó azoknak a gazdagoknak, akik vagyonukat úgy használják fel, hogy ideje és örökkévaló áldás fakadhat belőle. (Péld. 14: 24.)

Ebből a rövid kis bibliai tanulmányból nyilvánvaló előttünk, hogy a Szentírás mind a szegénynek, mind a gazdagnak megmondja a meztelen igazságot. A gazdag csak akkor juthat be Isten országába, ha lelki szegénnyé lesz. A szegény pedig csak akkor lesz egészen boldog és megmentett életű, ha belsőleg, az Istenben gazdagodik meg. Ostoba és az üdvösség elvesztésének veszélyével járó dolog a meggazdagodásra vadászni és a fősvénység tőrébe esni. De ugyanolyan veszély a lélek számára, ha a szegény ember szívét tölti el az irigység és gyűlölet azok ellen, akiknek a földi javakból jobban kijutott. Épen azért csak a Megváltó végezheti el bennünk, hogy igazán szabadokká legyünk minden földitől, mind a gazdagságtól, mind a szegénységtől és úgy éljünk, ahogy az Apostol írja: «Ezt pedig azért mondom, atyámfiai, mert az idő rövidre van szabva ezentúl, azért akiknek van is feleségök, úgy legyenek, mintha nem volna. És akik sírnak, mintha nem sírnának; és akik vígadnak, mintha nem vígadnának; akik visznek, mintha semmijök sem volna. És akik

élnék e világgal, mintha nem élnének: mert elmulik e világnak ábrázatja.» (I. Kor. 7: 29—31.)

3. *Ha a kommunizmus győzne is, rövidesen tönkre tenné a saját nagysága.* A kommunizmus el akarja törölni a kereslet-kínálat törvényén felépülő szabad kereskedelmet és az egész termelést a fogyasztás szüksége szerint igazgatni egy termelés-elosztó központból. Ez azt jelentené: nem kellene és nem is lehetne semmivel sem többet termelni, mint amennyi a tényleges fogyasztási szükséglet. Ez egész nagyszerű elképzelés. Csak az a kérdés megvalósítható-e ez a gigantikus tervezet? Annak a centrumnak a hatásköre nemcsak egy népre, de az egész kommunista emberiségre (sőt az állatokra is) kiterjedne. Ha ezt mind egy helyről igazgatnák, elképzelhetjük micsoda feladata és munkája lenne annak a központnak! Megállapítani a világ összes elvtársainak összes jogos szükségletét! (Hibákat természetesen nem szabadna elkövetnie, mert hiszen azáltal már akadályozva volna a megígért kommunista világboldogság. Meg azért sem, mert a központ határozata ellen nem lenne semmiféle apelláta.) Akkora hatalma és jelentősége lenne annak a központnak, amelyhez hasonló még soha senkinek nem volt a földön. Hogy minden szükségletet a maga idején és kifogástalanul kielégítsen, nem csak arról kellene gondoskodnia, hogy sehol a világon ne támadjon valami felesleges túlermelés, hanem hogy fennakadás sem legyen a termelésben. Arra is kellene ügyelnie, hogy a szükséges nyersanyag mindig idejében ott legyen a feldolgozás helyén, ezeket észszerűen kezeljék, dolgozzák fel és a kész árut mindig épen odaállítsák, ahol arra szükség van. Ehhez szükséges volna aztán az is, hogy minden egyes embert a saját hajlama, tehetsége, képzettsége szerint épen oda helyezzen, ahová való, mert a társadalom biztonsága és boldogsága csak úgy lehetséges, ha minden ember a maga helyére kerül. Tekintve azonban, hogy a kommunista társadalomban (legalább is az elvek és ígérek szerint) nincsen semmi kényszer (?), hanem a legtökéletesebb szabadság, el nem képzelhető, hogy tényleg mindenki a maga helyére kerüljön.

De a világnak az összes életszükségletekkel való ellátásához hozzátartozik még sok minden más is, mint pl. a napfény és eső, vetés és aratás, fagy és hőség is, a mezőgazdasági termékek legjobb értékesítése és a legbölcsebb felhasználása, valamint az erdők és vízenergiák ésszerű kitermelése és még rengeteg más is. Ha ez mind megvolna a kommunista világgözpontban, akkor ez lenne minden idők legnagyobb csodája. Legalább is mindenütt jelenvalóság, mindentudás, mindenhatóság, végtelen jóság, mérték- és határnélküli szeretet és türelem kellene hozzá. Olyan lényekre volna ehhez szükség, amilyenek még soha nem voltak, de nem is lesznek a földön.

Csak egyedül a mindenható Isten, földnek és égnek teremtője lenne képes ezt a kommunista világgözpontot eligazgatni. Óróa azonban hallani sem akar a kommunizmus. Épen azért, még ha sikerülne is nekik megteremteniök ezt a központot, a szót eredeti értelmében véve, a saját «istentelenségök» miatt kellene tönkre menniök.

4. *A kommunizmus a tömeg istenítése; megsemmisíti az ember személyiségének értékét.*

A kommunizmus a tömegre épít. Az ő rendszerükben az egyes semmit sem számít. Minden a tömegakarát. A többségnek mindenki köteles alávetni magát, még az a kisebbség is, amelyiknek műveltsége folytán talán nagyobb a látóköre. Aki ezt nem teszi, azt lelövik. Ellentmondást nem tűrnek. Hiszen a tömegek mozgalmát mindig a másképp gondolkodókkal szemben való legnagyobb-

fokú türelmetlenség jellemzi. Borzalmas példákban nem szűkölködik a régmúlt és közelmúlt története.

Az egyéniség létjogosultságának a megszüntetése azonban gyökeresen téves és keresztyén ellenes.

A veleszületett intelligenciája által minden egyes ember személyes értéket képvisel. És ez a belső értéke megmarad akkor is, ha külsőleg leszaggatunk is róla minden címet és méltóságot, mint ahogy a kommunista társadalom tenné. Ez a vagyona megmaradna minden magánvagyon megszüntetése után is.

Az ember személyiségének a legfőbb értéke azonban az élő, értelmiség-gel megáldott és halhatatlan lelke képviseli, amelyért az isteni Megváltó a Golgotha keresztyén halt meg. Ennek az elvesztését nem pótolhatná még a kommunisztikus «boldog világ» megnyerése sem. Azért ha valaki az intelligenciában és tudásban nem is bővülkedik annyira, még mindig megbecsülhetetlen személyi értéket kölcsönöz neki, ha az illetőt Krisztus Lelke tölthette el, ha az élete az evangélium fényének világoltatása. A szív tisztasága, az érzület egyenessége, őszintesége, a feddhetetlen életfolytatás mind-mind emelhetik egy ember személyiségének értékét. Szavahihetősége, munkájának megbízhatósága, alázatossága, engedelmessége, erős önfegyelmezettsége nagyobb értéket adnak sokszor egy embernek, mintha talpig arannyal és drágakövekkel volna megrakva.

Az a társadalmi rendszer tehát, amelyik az ilyen Isten Lelkétől megújított és telített *szabad* személyiségeket, akik a lelkiismeretüket kötve érzik Isten igéje által, akik Isten átfarmáló atyai fegyelmezése és elrejtett akaratának törvénye alá adták magukat, szintén rabszolgákká akar lealacsonyítani és a testies, alacsony gondolkodású tömeg akaratának tekintet nélkül alárendelni, — nem lehet más, csak Isten-ellenes és épen azért hamis.

5. A *legeslegnagyobb hibája azonban a kommunizmusnak az, hogy teljesen figyelmen kívül hagyja azt az egyszerű és holt bizonyosságú tényt, hogy a világ mindenestől elbukott, elromlott világ és minden ember szegény, nyomorult bűnös.* Mint a világ minden rajongója, a kommunista ideák rajongó filozófusai is beleesnek ebbe az egészen egyszerű, elemi hibába. Pedig a legtöbb szépen felépített elméletnek emmiatt kell csődöt mondania a gyakorlatban.

Az ember gonoszul elfordult Istentől s most nem más, mint eltévelyedett juhnyáj, amelyik a pusztában tévelyeg és nem találja a helyes utat. Az emberiség hiába ért el akármily magasfokú kultúrát és civilizációt, azért ma is ép úgy a bűnben él, Isten haragja és kárhoztató ítélete alatt áll, mint a legprimitívebb ősember. A saját erejéből senki sem bírja megváltani se önmagát, sem a felebarátját. Azt a kézzelfogható tényt, hogy a bűn az emberiség megromtója, s hogy a halál, mint a bűn zsoldja, mindenkit elér, mert mindenki vétkezett, senki le nem tagadhatja. Mindannyionknak élet és halál kérdése, hogy van-e Megváltónk, akad-e Szabadítónk, aki szabaddá tesz a bűneinktől? Az emberi szív gonosz és romlott már ifjúságától kezdve. Meg lehet próbálni a környező világ megjavítását, átfarmálását, de az addig soha nem fog sikerülni, míg minden szívet külön meg nem ment és meg nem tisztít Jézus Krisztus vére, mert addig nem származhatik abból a szívből semmi más, mint csak a gyilkosságnak, paráznaságnak, tolvajságnak, káromlásnak gonosz gondolatai. És az emberek szíve olyan marad a kommunista társadalmi rendszerben is. Ha azonban valaki Krisztusban van, új teremtés az; a régiek elmúltak... mindenek újjá lettek.

6. *A kommunizmus hivatkozása Jézusra és az őskeresztyénségre egyszerűen nem más, mint a történelmi igazság elferdítése.*

Jézus megüresíté önmagát és szolgálai formát vett fel. A gazdagok gazdagja szegénnyé lett értünk, hogy mi az ő szegénysége által meggazdagodhassunk. Önála valóban érvénytelen volt az önzetlen szeretet csodálatos törvénye: «Ami az enyém, az a tied is.» A modern kommunizmust azonban sokkal inkább lelkesíti az önzés törvénye: «Ami a tied, az az enyém is.» Ez a kető azonban oly távol van egymástól, mint az ég és a föld. Csak ez a különbség Jézus és a kommunisták között.

A Hegyi beszédben különben félremagyarázhatatlanul leszögezte Jézus a maga véleményét a földi javakról. Máté 16:26 és Lukács 16:11 még több világosságot is vetnek erre a kérdésre.

Jézus nem volt se szocialista, se kommunista, hanem az élő Istennek a fia, aki azért jött erre a világra, hogy általa életet nyerjünk, az Ő országában, Ő alatta éljünk, Néki szolgáljunk s ezáltal boldogok is legyünk.

Épen ilyen hamis az őskeresztyénekre való hivatkozás is. Az Apostolok Cselekedetének könyvében, a 2—5. fejezetekben találunk ugyan említést Jézus tanítványainak határozott vagyonszerzéséről, de épen olyan erős hangsúly esik az *önkéntességre* is. Senkit sem kényszerítettek reá, hogy feladja a magánvagyonát. Gondoljunk csak Péter szavaira Ananiáshoz és feleségéhez Saphirához (Csel. 5:4).

Ami ott Jeruzsálemben történt szintén nem volt más, mint a felebarát, a testvérek érdekében önmagát megüresítő szeretet. Arra, hogy más, később alapított gyülekezetekben is vagyonszerzés lett volna, nem találunk utalást a Bibliában. Annál inkább találunk arra, hogy náluk is megvolt ugyanaz a Lélek, ugyanaz az érzület, amelyik a vagyonszerzést is létrehozta: egészen elszakadni a világtól! (I. Kor. 7:29—31; I. János 4:20; Jakab 2:1—16.)

S hogy pl. Efezusban szűkölködő keresztyének is voltak, azt világosan mutatja: Efez. 4:28. Ugyanez a hely és I. Thessalonika 4:9—12 pedig arra is megtanít, hogy az embernek azért kell szorgalmasnak, hűségesnek lenni a munkában és «gyarapodnia», hogy másoknak is nyújthasson valamit. II. Thessalonika 3:10 pedig azt mutatja, hogy micsoda radikálisan jártak el olyanokkal, akik a munkától undorodtak, ellenben arra spekuláltak, hogy majd mások vagyonából élnek meg, mint ahogy gondolkozik manapság a kommunizmus nem kevés rajongója is.

7. *Mindezek összegezése tehát az, hogy a modern kommunizmus nem más, mint az utolsó idők antikrisztusi jelensége. Az Isten ítéletül engedte az igazi keresztyén életnek csak paródiáját élő mai keresztyén társadalomra; végezetül azonban az ítéletnek ez az eszköze is Isten ítélete alá kerül.*

A kommunizmus a legnagyobb szabású tévtanítás, ami valaha csak a világra jött. Az «e világ», a praktikus materializmus vallása. Hatalmas délibáb az egész, amelyik el tudja kápráztatni az embereket és eléjük varázsolni a világ jövőjének boldog állapotát. De csak ködkép az egész és homokra épített ház, ha meg is tudnák valósítani. A legmélyebb lényegében véve azonban a sötétség hatalmának a megmozdulása, amelyet a hazugság antikrisztusi lelke nemzett, amely a tömegek démoni erejét viszi harcha az Igazság örök törvényei ellen. Még egy utolsó rohammal akarja szétmorzsolni ennek az Örök Igazságnak a földre érő pilléreit: a keresztyén személyiséget, a bibliai értelmű házasságot, a családot és gyermeknevelés, a szentek közösségét: az egyházat, az Isten országát, amely a Szentlélek által való igazság, békesség és öröm. De még

magát Krisztust, az örökkévalóság királyát, sőt magát a mennybéli Istent is le akarja taszítani a trónjáról.

*

Itt aztán be is fejezhetjük fejtegetéseinket. Ha valaki felismeri, hogy ebben a világmozgalomban az egész világ bűne sűrűsödik össze s támad orcátlanul még a magasságos Isten ellen is; az egyúttal meg is nyugodhatik, mert akárhogy zúg is, hullámszik is ez a tenger, a hullámok sziklapartot csapdosnak: «Eddig és ne tovább!»

Isten király marad örökkön örökké. Az Ő országát senki meg nem semmisítheti. Egykor ebben az országban dicsőítik Őt a választott szentjei. És akkor jó el azután az Isten gondolata szerint való, Isten Lelke által munkált igazi kommunizmus, amelyik szentségre, igazságra és szeretetre épült. Akkor igenis betölti majd a világot az a kommunizmus, amelyik átfog eget-földet, időt és örökkévalóságot, Istent és embert úgy, ahogy Páthmosz szigetének szent látnoka festi elénk a Jelenések könyvének 21. fejezetében az 1—5. versben:

«Ezután láték új eget és új földet; mert az első ég és az első föld elmúlt vala; és a tenger többé nem vala. És én János látám a szent várost, az új Jeruzsálemet, amely az Istentől szálla alá a mennyből, elkészítve, mint egy férje számára felékesített menyasszony. És hallék nagy szózatot, amely ezt mondja vala az égből: Imé az Isten sátora az emberekkel van és velök lakozik és azok az ő népei lesznek és maga az Isten lesz velök, az ő Istenök. És az Isten eltöröl minden könnyet az ő szemeikről; és a halál nem lesz többé; sem gyász, sem kiáltás, sem fájdalom nem lesz többé, mert az elsők elmúltak. És monda az, aki a királyi széken ül vala: Imé, mindent újjá teszek. És monda nékem: Írd meg, mert e beszédek hívek és igazak.»

Az igazsághoz való mindenegyves hűtlenség békétlenséget okoz; mert ha valaki ellenáll az igazságnak, az válaszfalat épít maga és az igazság között s ez a fal akadályozza a gondolataid szabad mozgását. Minél hűségesebb azonban az ember az igazsághoz, annál szabadabb; s minél szabadabb, annál több a békessége Istennel és Istenben.

*

Az a helytelen felfogás, hogy a megtérés után minél tovább jut az ember, annál jobb lesz, — sok kint okozott. Mert jobb is lesz, meg nem is: jobb lesz az új embernek, de mindig rosszabb az óembernek.

*

A természeti emberemet már ezerszer elátkoztam és abszolút megsemmisülésre ítéltam, — s mégis százszor visszavettem. Ennyire kedves az nékem!..

(Kolb Immánuel.)

RÖVID JÓTANÁCSOK AZOKNAK, AKIK KÜZDELEM ÉS KISÉRTÉSEK KÖZÖTT ÉLNEK*)

1. Ne támaszkodj magadra, se az érzelmeidre; aki magát a saját szívére bízta, balga ember.

2. A gondolataiddal ne bibelődj; ne fodd őket tovább, ne vessz beléjük, mert így magad nyitsz rést a lelkedet ostromló ellenségnek.

3. Szenvedéseidet ne tartogasd magadnak, hanem öntsd ki keserved valami tapasztalt lelkipásztor előtt.

4. Azokat az Igéket, amelyeket Isten nevében idéznek eléd, ragadd meg erősen, rejtsd el a szívedben, ismételd meg őket újra és újra, szíved gondolatait és érzéseit hajlítsd meg előtte.

5. Különösképen 3 igét ne engedj ki az emlékezetedből:

a) Ésaías 49:14—15-öt Isten megrendíthetetlen hűségéről: «És szól Sión: Elhagyott az Úr engem, és rólam elfeledkezett az Úr! Hát elfeledkezhetik-é az anya gyermekéről; hogy ne könyörüljön méhe fián? És ha elfeledkeznének is ezek: én te rólad el nem feledkezem.»

b) János 10:28-at a léleknek Jézus kezében való tökéletes biztonságáról: «És én örök életet adok nékik; és soha örökké el nem vesznek, és senki ki nem ragadja őket az én kezemből.»

c) Máté 10, 28—31-et a testnek Jézus kezében való tökéletes biztonságáról: «És ne féljete azoktól, akik a testet ölik meg, a lelket pedig meg nem ölhetik; hanem attól féljete inkább, aki mind a testet mind a lelket elvesztheti a gyehennában. Nemde két verebecskét meg lehet venni egy fillérért? És egy sem esik azok közül a földre a ti Atyátok akarata nélkül! Néktek pedig még a fejetek hajszálai is mind számon vannak. Ne féljete azért; ti sok verebecskénél drágábbak vagytok.»

6. A kísértések idején még a legkisebb alkalmat se mulasd el az evangélium prédikálásának hallgatására, mert abban az Isten ereje rejlik s a szívet felvidítja.

7. Az imádkozást el ne hanyagold, még akkor se, ha az oly nehezen menne is eleinte, mintha csak egy súlyos talyigát kellene hegynek fölfelé tólnod. «Szenved-é valaki köztetek? Imád-

*) *Lőhe Vilmosnak*, a néhai híres német diakonissza-lelkésznek imádságos könyvéből.

kozzék» — mondja Jakab (5:13). Különösképp az 51 Zsoltár 12—14. versének szavaival imádkozzál: «... add vissza nékem a te szabadításodnak örömét és az engedelmesség lelkével támogass engem.» Vagy a 142. Zsoltárral.

8. Ha már tűrhetetlenné válik a belső nyomás, kezdj el zsoltárokat és mindenféle lelki énekeket énekelni. Ez nagyon ellenére van az ördögnek és a szomorúságtól gyötört léleknek hihetetlen erőt ad. Különösen a dicsérő és hálaadó énekek ajánlhatók. Mert sokszor a hálaadó imádság véghez viszi azt, amit semmiféle kérő imádság véghezvinni nem tudott; néha hirtelen ki tud ragadni a legnagyobb nyomorúságból is. — Ha magad nem tudsz énekelni, énekelj másokkal.

9. Az imádságodban sohse kívánd, hogy Isten akarata nélkül vagy épen annak ellenére szabadulj meg a kísértésektől. Mondd vidáman s mégis erős elhatározással: «Ne az én akaratom, hanem a tiéd történjék meg, Atyám. Ha akarsz, kiiszom e pohárt.»

10. Sohse gondold azt, hogy csak egyedül te szenvedsz ilyen nehézségeket. I Péter 4:12-ben olvashatod, hogy «semmi rémületes» nem történt veled, s hogy ez nem is oly ritka dolog. 5:8—9-ben pedig láthatod, hogy ugyanez minden egyes testvéredet is környékezi a világban. — Nem más, mint rejtett elbizakodottság, mikor valaki azt hiszi, hogy ő egyedül szenved, vagy többet szenved, mint mások.

11. Hálát kellene adnod Istennek, hogy ennyire megpróbál, mert hisz' a háborúság békeséges tűrést nemz, békeséges tűrés pedig próbatételt, a próbatétel pedig reménységet, a reménység pedig nem szégyenít meg.» Lásd még: Jakab 1:2, 4, 12. Ha tudnák az emberek, mily nagy mennyei kincs rejlik kísértések között, ezek lennének az örömnapjaik.

12. Ne hagyd el magad, ha a kísértések támadnak. A lanyhaság és lustaság igen sok olyan kísértést szül és növel, amelyik nem kívülről jön s külsőleg megakadályozni sem lehet. Olyan embernek, akinek még volna ereje a munkához és még sem lát hozzá, kevés a reménye a gyógyuláshoz.

13. Kísértések idején kerüld az egyedüllétet, sőt szántsándékkal keresd az erős hitű, megszentelt életű keresztyének társaságát. Kevés ember ússza meg lelki kár nélkül a túlzott társasági életet, de épen olyan kevesen a túlzott egyedüllétet. Isten a többi emberekért és a többi emberek számára is teremtett.

14. Sok kísértés származik a test beteg alkataból is. Ha valami tapasztalt lélekismerő a kísértéseiddel és nyomorúságoddal az orvoshoz utasít, akkor menj oda minden gondolkodás nélkül és szedj orvosságot, de kérd hozzá Isten áldását is.

15. Mindezeket a jótanácsokat fontold meg jól! Gyakorold magad bennük kitartással és türelemmel. S az Úr adjon tenéked békeséget! Amen.

A PARASZTPRÓFÉTA.

(ÉLETRAJZI REGÉNY.)

IRTA: ORAVALA ÁGOSTON

A finn eredetiből fordította: Br. PODMANICZKY PÁL.

(IX)

AZ ÉLET ÁRJA.

Itt minden olyan idegenszerű és sajátságos volt Pál számára: a nép, a nép magaviselete, a nép beszéde. A férfiak szép szál emberek voltak, fekete üstökűek, barna képűek, mint a cigányok, az asszonyok nagyok, erősek, piros arcúak, jól megtermettek. Máshol ő mindenfelé egy fejjel magasabb volt a többi embernél. Itt olyan volt, mint a többi. Épen hogy megütötte a mértéket. S aztán a tanyák, körülöttük a vetések, az ugarok és a szántóföldek, a messze szétterülő, végeláthatatlan síkság és a rajta minden irányban szétágazó utak: mindez megragadta a maga idegenszerű és sajátságos mivoltánál fogva őt, a savói embert, aki az erdős rengetegben, a hegyek és a tavak között töltötte el életét...

Már napok óta járta Malmberggel a gyülekezetet. A nagy tanyákon az utak és a folyók mentén úgy tekintettek reá, mint valami új csodára. Néha ő maga is szólt a néphez, néha meg csak hallgatta a mások szavát s lelkesedéssel és álmélkodással szemlélte az Úr művét. Minden olyan fiatalos és hajlékony, élettel és erővel teli volt: az imént fölébredt nép, az éneklésük és beszédük s általában egész lelki életük. Itt mindenki fürge, serény, szolgálatkész volt: látszott ez minden szavukon és tettükön. Kivált azon, ahogy a vendégnek szolgáltak. Ha említetted, hogy indulnál, már be is volt fogva a ló, ha szükséged volt valamire, már ketten is elédbe hozták, ha valamit óhajtottál, kívántál, már teljesítették is. Pál még soha sehol sem látott ilyen vendégszeretetet, nem találkozott a szolgálatnak ilyen lelkével és a fölébredt emberi szívnek ilyen szeretetével.

— Ha körültekintesz ezeken a szántóföldeken, ha végigjárod ezeket a közöttük épült nagy falvakat, láthatod, mire volt képes

ennek az életrevaló népnek ereje, munkája és derekassága, — mondta Malmberg Pálnak, amikor napokon át való járás-kelés, összejövetel-tartás után Lappuában, ebben a nagy faluban együtt ültek a parókia kis szobácskájában.

— Dicsekszel, akárcsak Durchman akkor télen, amikor törvényt ültek fölöttünk s az ő embereiről volt szó.

— Mi tehetnék egyebet? Az embernek meg kell csodálnia akaraterejüket és végzett munkájukat. Másrészt, igaz, kegyetlenek és durvák, ha nekimennek egymásnak, — folytatta Malmberg. — Noha olykor van lovagiasság is a nyersségükben... Ma megkéselik, elverik egymást, holnap már megint a legjobb barátok.

S Malmberg egyik példát a másik után hozta föl arra nézve, hogy milyen forró a vérük, tüzes a természetük, milyen rettegésben tartják az egész környéket, ha két amolyan falu rossza beleköt egymásba. De beszélhetett arról is, hogy ugyanezek az emberek hogyan alázkodnak meg az ige előtt s változnak át kezes bárányokká, mikép fakadnak sírva itt az ő kis szobácskájában, mikép indulnak el a bűnbánat és az új élet útján s mint lettek így a leg-híresebb bicskások legjobb barátaivá neki.

— Itt erő kerül szembe az erővel, férfiasság a férfiassággal. Amit megmarkolsz, azt markold meg; amit megmondasz, azt mondd meg! Ha van mondani valód, nem kell köntörfalaznod: csak mondd ki a maga idejében és a maga helyén! A lappuai és kyrönmaai paraszt szótlantul áll meg az igazság előtt s nem menetegeti magát. De legtöbbre mégy veie szeretettel, szánalommal, szelídséggel. Már sokszor vissza kellett emlékezniem arra, amire egyszer Niválában létemkor, Iso-Niemiben tanított Pál. Menten hajlanak szavadra, kemény szívük meglágyul és megtelik bűnbánattal, ha föl tudod ragyogtatni előttük a Krisztus szeretetét!

— Igen, ez a titka ennek, ez az igazi erő, Krisztusnak és Pál apostolnak az ereje s ez nagyobb és hatalmasabb erő, mint a halál és a pokol ereje. De erre az erőre nem a tudós iskolában teszünk szert, nem tudós könyvekből merítjük, — szólt közbe Pál lelkesen.

— Csak győzd meg magadat és akkor másokat is meggyőzhetsz! — folytatta Malmberg. — Ezt tapasztaltam mindjárt az első napon, az első konfirmációi óra alkalmával.

Fölkelt, megtöltötte fapipáját, majd így folytatta:

— Mindjárt reggel, amint beléptem hozzájuk a nagy szobába, észrevettem, hogy gonosz és rakoncátlan lélek tartja hatalmában a nagy sereg fiút. Alig mondhattam el az imádságot, amikor egy a többieknél nagyobb, megtermett, vad tekintetű fiú nekem ha-

jítja az énekeskönyvét. Néhány pillanatig komoly harcot vívtam magammal, de az Úr segítségével végül is győztem haragom fölött. «Vedd föl, ez szent könyv, erre nem szabad embernek rátaposni!» — szoltam a mellettem ülő fiúnak. Egész napon át ilyen nyugodt maradtam. Milyen csodálatos erőt adott nekem az Úr ép azon a napon! Egyre azon igyekeztem, hogy szelíd, megértő legyek, közelebb férkőzzem a fiatal szívekhez, noha mindez nehezen ment. Este áthívtam a fiút magamhoz ide a parókiára. Szegény fiú bizonyosan azt hitte, verést kap, vagy kicsapom a konfirmandusok közül. A reggeli dac, a ki-kitörni készülő vad harag megint ott lobogott a tekintetében. Fölvettem egy újtestamentumot az asztalról, odaadtam neki és így szoltam: «Ez inkább neked való könyv, szegény fiú, olvasd ezt!» Ha láttad volna, Pál, ezt a fiút! Elérzékenyült, erős teste reszketett és a komor dac úgy eltűnt arcvonásairól, mintha eltörölték volna onnan. Szorgalmas látogatója lett az összejöveteleknek. Mindig ott ül a nagy szobában az ajtó mellett a legkevésbé látható helyen. Annyira még nem bátorodott föl, hogy eljött volna ide is, a kis szobámba, de majd eljön...

— Hiszen te itt pogányok között vagy. Valósággal a feketék világrészébe kerültél, — szolt Pál.

— Bizony Nagy-Tatárországba. Ide tettek bennünket kettőnket, Durchmant meg engemet, hogy medvéket szelídítsünk és farkasokat terelgessünk a verembe, — nevetett Malmberg, hogy csak úgy remegett belé a válla.

— A java embereiket küldték ide, amikor benneteket küldtek. Ti vagytok a korbács, amellyel megostorozzák a bűnös, Istentől elrugaskodott népet, de aztán benneteket is beledobnak ítéletüknek a tűzébe.

— Bizonyára azt hiszik, hogy itt majd eltompulnak Durchman fegyverei, lelohad Malmberg nagyratörő indulata s elfogyatkozik lelkesedése, buzgósa, szektáskodó hajlandósága a nagy erőlködésben, míg ezeknek kicsavarja a kezéből a bicskát.

— S mégis fölüti itt is a fejét a szektáskodás, terjed az eretnokség, a hamis tanítás mindenfelé a gyülekezetekben, itt délen, a rozsföldek, a bőven termő szántók között is. Lappuában, Kyrönmaaban, a nagy, gazdag falvakban. Vajjon mit gondol e felől a konzisztórium?

— Majd megtudjuk annak idején. Amonnan, abból a házból már ment Turkuba panaszlevél az egyházi főhatósághoz...

Malmberg az ablaknál állott és fejének egy biccentésével a nagy parókia felé mutatott, ahol a prépost lakott. A nagy épület

a szántóföld végében emelkedett és kilátszott a körülötte álló fák közül.

— Az összejöveteli házunk is ugyancsak bosszantja őket. Néhány hét alatt építették az embereim. Gyönyörűség volt elnézni, hogy készült a ház, hogy csattogott a lappuai paraszt kezében a balta, hogy repültek a forgácsok. Közben-közben énekeltek, aztán megint dolgoztak. A gerendákat énekszóval emelték föl a falakra. S amikor minden kész volt, összejövetelt tartottunk, a legnépesebbet, amit csak valaha láttunk ezen a vidéken.

— Csak vigyázzatok, nehogy az ilyen előmenetel közepett elfogjon benneteket az álmoság! — szólalt meg Pál. — Ha a világ gyermekeinek a maga dolga felől eddig annyira biztos nemtörődömsége repedezni, szakadozni kezd, legyünk résen: veszedelem támadhat belőle. Ha korán köszönt be a tavasz s nyomában a nyár, félős, hogy a tél visszafordul s hozza megint a fagyot, havat, az elülni nem akaró északi szelet. Mindig félek azoktól az ébredésektől, amelyek nagy zajjal indulnak meg, mint valami vízésés s ahol még az imént hókéreg takart mindent, oda menten tavaszi árvizet zúdítanak. Az ilyenek hamar elmúlnak, — hasonlók a hamar támadó, hamar elülő fergeteghez vagy hullámtorlathoz, — elgyengülnek, erejüket vesztik, időnap előtt meglankadnak s végre kimúlnak, néha nagy hirtelen s csak a kéreg marad meg belőlük, amelynek nincsen semmi magja. Bizony, így történik ez! Ellenben vannak olyanok, akiknek a hidegsége csak lassan enged föl. Csöndes panasszal, a lélek vágyakozásával kezdik, nap-nap mellett az Úr elé viszik a maguk hitványságát és nyomorult voltát. Ezek azután megállnak, akárhova állítod őket, akár zordon árnyékba, akár napsütésbe. Tehát ne gyönyörködjél az ő cselekedeteikben, ne dicsekedjél velük! Az első kegyelem édességétől hajtatva a maga nagy buzgóságában viszi végbe ezeket a lélek: ezek még nem a harcban próbált hitnek a gyümölcsei.

— Ez igaz, elismerem, de nem kell föltétlenül így lennie. Az idevaló embereknek egészen más a természete, merőben másfajta az életük, mások az életkörülményeik. Sarkalja őket a tettvágy: amibe belekezdenek, annak meg kell valósulnia, előre kell haladnia. Rajta tehát, feszüljenek neki minden erejükkel, ha jól esik! Recsegjen-ropogjon körülöttünk minden s építsenek összejöveteli házat akár minden faluban és gyülekezetben! Nekik ki kell magukat tombolniuk ilyen módon, hiszen azelőtt még más módon tombolták ki.

Elindultak Kyröbe Durchmant meglátogatni. Útjuk a szélesen elterülő nagy síkságon, szántóföldek között vitt keresztül. Közben

be-betértek a tanyákra, a kétemeletes házakba, elénekelték egy-két éneket, aztán tovább mentek. Olyan mosolygó ábrázattal jöttek mindenütt elébük a gazdák, a hatalmasan megtermett gazdasszonyok, mintha már régen várták volna őket és épen az ő fogadásukra készítettek volna mindent elő a házukban.

— Pál az egész úton folyton-folyvást csak arról beszélt, hogy fél és aggódik, — szólt Malmberg, amikor célhoz értek.

— S ugyan miért? — kérdezte Durchman.

— Attól tart, hogy ez a megindulás itt, ez a hangos nekibuzdulás, ami most itt tapasztalható, nem vezet jóra, hogy az emberek itt nagyon is készségesen ébrednek, — felelt Malmberg nevetve.

— Ugyan? Hát ilyesmi miatt aggodalmaskodik Pál? Hogy talán nem is férnek mind bele a mennyországba? Hogy talán kevesebb és szűkebb lett a hely a mennyben is, a földön is? — tréfálkozott Durchman.

— A pokol meg közben ki talál ürülni... Pedig marad még odavaló is, — folytatta Malmberg egyre nevetve.

— Én csak azt mondom, hogy nem minden földrengésben jelenti meg magát az Úr. A tavasz elérkeztével mentől nagyobbat recsen a jégtábla, annál közelebb az olvadás.

— Pálból a savói ember beszél. A savói meg a karjalai félbe hagyja a munkáját: a boronája künn marad a szántóföldön, az árkot csak félig ássa meg, a vetése ott poshad a hó alatt. A mi fajtánk itt másféle. Ha ez belefog valamibe, kitart s nincs nyugta, míg véghez nem viszi, — magyarázta Durchman.

— Gátakat kellene építenetek, nehogy azok is veletek sodródjanak, akik csak fél szívvel indultak meg. Nincs mindig köszönet abban, ha a lelkével nem törődő világból némelyek amúgy színre-szemre kiszakadnak. Velünk jönnek, mert ragadja őket a szélnek a fúvása. Egy darabig gyönyörködnek, örvendeznek, de aztán megint visszatérnek a húsos fazekakhoz, ha eljön a pusztai vándorlásnak, a kereszthordozásnak és a nyomorúságnak az ideje s ilyenkor aztán őszintén megindult lelkeket is vonszolnak magukkal.

— Én nem tudom: engem elkerült ez a félelem. Örülök annak, aminek örülhetek: a síkságon mindenfelé lobogó diadalmi zászlóknak, a lelkekben kibontakozó sok gyönyörűségnek. Az bizonyos, hogy olyan időket élünk, amikor azok is fölébrednek, akiket csak egy kissé is megérintett az ige, — folytatta Durchman.

— Az Úr ideje ez és az Úr ügye, az Úr ügye pedig sietős. Tegyenek Kalajokiban, amit akarnak: ítéljenek el, bírságozjanak

meg! Most mozognia kell mindenkinek, akinek csak valami adni valója van az éhező nép számára.

— Meg kell mozdulnia! — erősítette Durchman, akit föllekesítettek Malmberg szavai. — Most olyan hajlandók és érzékenyek a szívek, hogy menten összetörnek az élő ige érintésétől. Egy este az udvaron álltam és elálmétkodtam, hogy az emberek miért gyűlnek a kerítés alá, a szántóföld végébe. Egy leány szántott ott s az eke mögött lépdelve valami éneket énekelt a Bárány menyegzőjéről: ennek a hallgatására gyűltek oda az emberek és sírva álltak körül. Bizony magam is elérzékenyültem. Be kellett mennem a szobácskámba és hálát adnom az Úrnak.

— Igen, ilyen dolgok történnek mostanában nap-nap mellett... Vajjon meddig tart ez a buzgóság? Az ember csak attól tart, hogy időnap előtt megcsappan, — szólalt meg újra Malmberg. — A minap egy ember járt nálam, aki elmondta, hogyan markol bele az emberek szívébe, ha halottért harangoznak. Munka közben megállnak és sírva fakadnak.

— Egy másik példa olyanokról, akik ép most ébredtek föl. Két férfitestvér eljött néhányszor az összejöveleteinkre. Amikor harmad ízben voltak ott, az ige nyíla beletalált a lelkiismeretükbe s nem tudtak ellene állni. Némelyek a fürdőházba meg a pajtába vonulnak, hogy ott térden állva imádkozhassanak. Voltak, akik valósággal tomboltak s esküvel fogadkoztak, hogy soha nem állnak be a bolondok közé. Az ébredés azonban olyan erős és hatalmas itt, hogy megtörte ellenállásukat s végre is eljöttek hozzám s megvallották, hogy hiába volt botor esküjük.

A lelkesedés úgy elragadta a papokat, hogy már nem tudtak ülvé maradni. Fölpattantak helyükről, föl s le jártak, majd megálltak Pál mellett és élénk taglejtéssel is bizonyígtatták, erősítgették azt, amit mondtak.

— Emberek kellene az Úr munkájába, az Úr szőlőskertjébe. Rajta, hívogassuk őket útról-útfélről, hadd ébresszék, gyűjtsék az Úr népét! — lelkesedett Durchman.

— Már vannak is s többen is lesznek, ha eljön az ideje. Itt van már most is Svahn Maalahtiban, Achrén Vähä-Kyröben, Österblad Töysäben, Östring Uuskaarlepyben, Stenbäck Vöyriben, — számlálta el őket Malmberg. — Mindenfelől újabbak meg újabbak kerülnek elő. A fiatal papi nemzedékben bőven akadnak Isten emberei... Némelyek nyugaton, a tenger mellékén, mások másfelé, mi itt a finn föld közepe táján harcolunk...

— S Helsinkiben is újabbak nevelődnek — a tudós iskolákon, — tette hozzá Pál, akit már-már szintén magával ragadott a lelke-

sedés. — Ezért résen van az ördög is. Majd meglátjuk, vajjon befejezik-e az ellenünk indított pert, vagy tovább folytatják... Alighanem úgy megkínoznak bennünket, mint a macska az egeret: elereszti, hadd fusson, de azután megint lecsap reá.

— Tapasztaltuk. Tapasztaltuk annyira, — Malmberg is, én is, — hogy már nem is gondolunk, nem is emlékszünk rá. Nagyobb dolgok történnek errefelé, mint ott Kalajokiban, — szólt Durchman.

— S mentől többet vádaskodnak, annál inkább eljártsszák a tekintélyüket s annál könnyebb nekünk, — toldotta meg Malmberg. — Íme, Östringet Uuskaarlepyyben megbírságolták összejövetelek tartásáért, de nem igen veszi a szívére, folytatja munkáját, jár-ke, beszél, összejöveteleket tart, mint ennek előtte.

— Megkapja mindenki a magáét, az ige hirdetője is, az ige hallgatói is... Hej, ehette a méreg az urakat, amikor az asszonyok a «Sion énekei»-t énekelve jöttek ki a tárgyaló teremből! Sziszegtek, mint a kígyó s ha tehették volna, mindjárt nekik mentek volna, — nevetett Durchman.

— Annál sietősebb most a dolgunk, amikor már teljességgel el akarják tiltani az összejövetelek tartását. Éjjelt nappallá téve kell mozognunk, amíg Pál itt van közöttünk. Rajta, beszélhetsz, Pál! Átengedjük a beszéd jogát neked egymagadnak, — szólt Malmberg és vállára ütött Pálnak.

— S megmutatod, mi az üdvösségre jutásnak igaz rendje... Megmutatod itt is, amint megmutattad Savóban, — egészítette ki Durchman.

— Én már inkább csak vizet zavarok. Itt vannak a papok: azok hirdessék az igazságot! Először a törvényt, aztán az evangéliumot! Ezek egy ideig a pokol tűzével riasztják és ijesztik embereiket, de aztán lecsöndesítik, megnyugtattják őket, jóra fordítanak és magyaráznak mindent. S amikor minden rendben van, amikor már minden szép és jó, akkor már nincs szükség a megterésre sem...

Hármasban jártak-keltek, összejöveteleket tartottak, beszélgették Pált s maguk is beszéltek. Mintha az egész napjuk szakadatlan összejövétel lett volna reggeltől estig... S mintha mindig mindenütt ugyanazok a résztvevők lettek volna: mindenütt ugyanazokkal a kisírt szemekkel találkoztak, mindenütt ugyanaz a csöndes, fojtott zokogás hangzott föl az összejöveteleken. Mindenképen az isméltódott meg, ami Karjalában végbe ment az ottani ébredés legszebb időszakában, azzal a különbséggel, hogy itt ez a pompás, gazdag nép még nagyobb buzgósággal igyekezett a megterésre. Ha valahol megszálltak, ember embernek adta a kilincset:

jöttek, hogy lelki dolgaikat megbeszéljék, tanácsot kérjenek.

Mint egykor fiatalabb korában, a savói és karjalai nagy ébredések idején. Pál most is fürgén mozgott a nép között. Keresztül-kasul járt a padok között, meg-megállt, szóba állt egyikkel is, másikkal is, kacagott egyet-egyét a maga széles kedvű, szívből fakadó kacagásával s megbízgatván, eligazítván emezt, igyekezett amazokhoz, akik szintén vártak és vágyakoztak rá, hogy egy-két szót válthassanak a híres vendéggel.

— Ezek a lappuai lányok azt kérdezik, mitévők legyenek, ha megfogyatkozik bennük az Isten és a felebarátjuk iránt való szeretet. Gyere, Pál, adj nekik tanácsot! — szólt át Malmberg a nagy szobába.

— Ha megfogyatkozik? Tanuljanak a méhtől, amely — azt mondják — nyáron azzal is beéri, hogy a tehén oldalából vért szív — méz helyett, — adta meg Pál a feleletet.

— Úgy látszik, még fiatalok, most született gyermekei Istennek, — folytatta, közelebb jövőn. — Alig nyílt meg a szemük, máris azt akarnák, hogy a nagy szentek szeretetével teljenek meg.

— Ez nekünk is szól, — alkalmazta magára Durchman. Mindjárt gazdagok szeretnének lenni, a szentek kincseire vágyunk, érett, teljes korú férfiak szeretnének lenni, holott csak gyermekek vagyunk, akik még csak az imént tanultak meg járni... Hát majd akkor mire vágyunk, ha annyi időssek leszünk, mint Pál?

— Ha olyan öregek lesztek, akkor majd olyan szegények is lesztek, mint ő, vagy talán még szegényebbek. Most még félték tőle, hogy meglássátok a magatok nyomorúságát. Még a gyermek falánksága, a csecsszopó mohósága dolgozik bennetek, de ha majd olyan vén, girhes gebék lesztek, mint én, miről beszélhetnétek akkor egyébről, mint nyomorúságról, egyre csak nyomorúságról?

Később, szűkebb körben még részletesebben szólt arról, hogy a lelkek helyes gondozása egyetemlegesen mindenkit kötelező feladat.

— Most is olyan, mindig is olyan lesz ennek a fölébredt népnek az élete útja, hogy szegénységben és nyomorúságban kell járnia. Hogy akkor a legerősebb, amikor panaszkodnia kell. Ez a titka a keresztyén életnek. Ez az a nagy titok, amely mégis olyan egyszerű. Ezt nem értik meg a nagyra törők, a csillogni-ragyogni akaró keresztyének, akik ekhós szekéren akarnak behajtani a mennyországba. Ezt még ti sem értitek, de én, öreg ember, tapasztaltam, hogy így van. A szegény, panasszal teli nép ragaszkodik az Úrhoz. Erősen fogja a jobbját, szorítja, nem ereszti el, noha talán maga sem érti, miért kell úgy ragaszkodnia hozzá.

— Mi meg menekülünk a szegénység és a nyomorúság elől, mert valami rossznak tartjuk... Panaszkodunk és keseregünk, hogy nincsen semmink, hogy üres a lelkünk, hogy semmivé lett, odaveszett még az is, amink volt, — hagyta helyben Durchman.

— Így is van ez rendjén: menekülnünk kell a szegénység elől, rossznak kell tartanunk. Ha jónak tartod, elgyönyörködöl benne, gazdagsággá változik a szegénységed. Csak legyen a szegénység valóságos szegénység. Járjon együtt vele a szegénység gyötrelme is! Ez ennek a rendje...

— Mielőtt elindulok, még hadd mondok meg azt is, hogy a szegények elbíráják mindazt a háborúságot és üldöztetést, amit reájuk szabadít a sátán, a gazdagok ellenben nem. A gazdagok és az igazak megbotránkoznak és elbuknak a mások bűneinek törében, aki pedig a más bűnébe botlik bele, az nem tud talpra állani...

Éjfélleg együtt ültek a tágas hátsó szobában. Némelyeknek jutott hely a székeken és lócákon, mások a padlóra telepedtek. Újra meg újra énekeltek, újra meg újra beszéltek. Mentől tovább hallgatták Pált, annál jobban éheztek a szavára s neki is annál étellel teljesebb lett a beszéde.

Malmberg és Durchman a földön ültek a többiek között, mintha ezzel is jelét akarták volna adni megalázkodásuknak és az egyszerű nép közé való leszállásuknak, amellyel most, íme, együtt szedik a morzsát a maguk szegény, éhező lelke számára. S amikor Durchman szép, erőteljes hangján rákezdett az énekre, az egész gyülekezetet megilletődöttség fogta el, mélységes megilletődöttség, annak eleven megérzése, hogy mindnyájan egyek, hogy mindnyájan, papok és hívek egyaránt, ugyanazt a mindeneknek szóló kegyelmet tapasztalták.

— Micsoda szép napok voltak ezek! Örömtüzeket gyújtottunk, ünnepet, lakodalmat ültünk... S most mindennek vége s minden másképp lesz... Vajjon mit végeznek felőlünk Kalajokiban? — szólt Pál, amikor oszlodozni kezdtek, búcsúzkodtak.

— Megerősödtünk itt és fölüdültünk, mert az Úr művét szemléltük és az ő egyre megújuló kegyelmében gyönyörködtünk, — mondta, mintegy magának beszélve, miközben kezet nyújtott mindenfelé, ahova csak elért.

— Szükségünk van a bajra és a keresztre, máskülönben elvész a minden jóban duskálkodó bűnös, — tette hozzá aztán halk, szomorú hangon s úgy látszott, szálás alakja végkép összeroskad.

— Jőjj vissza, Pál, hamarosan! — kiáltottak felé a távozók.

— Jövök, ha jöhetek. De ha az urak elzárják Kalajokiban az utat, leeresztik a sorompót, nem jöhetek.

— Ha leeresztik is, majd fölnyitják, — föl kell nyitniok, — hangzott feléje sokak ajkáról.

— Hallod, Pál, mit mondanak: «föl kell nyitniok»? — figyelmeztette Pált Malmberg.

— Hallom, hallom. Ti persze errefelé olyan emberek vagytok, hogy magatok is fölnyitnátok a sorompót, ha föl lehetne nyitni — emberi erővel.

A következő napon útnak indultak Pál és barátai. Megint az az út állott előttük, amelyet már annyiszor megtettek: a törvény elé mentek. Megint kellemetlenség és bosszúság várt rájuk. A régi hamisságnak és hazusságnak az áradata zúdult feléjük. Sötéttséggel és tudatlansággal kellett szembe szállaniok. Tudták, megint végig kell majd hallgatniok, hogy legjobb, legtisztább szándékaikat mikép csúrik-csavarják el, hogy azt a mindenk fölött drága munkát, amelyet ifjúságuk java erőivel végeztek, mikép igyekeznek megfojtani, megtévedt emberek romboló munkájának tüntetvén föl s hogy legszentebb érzéseiket lábbal fogják tiporni. S tudták, hogy újra látniok kell, miként lesznek azok a híveik, akiket az Úr hívó szavával hívogattak, az urak eszközeivé; azok a nyomorultak, akik a maguk vakságában nem tudnak különbséget tenni világosság és sötétség között.

— A meg nem érdemelt szenvedések mégis csak gyötrelmesebbek, mint a megérdemelték, — vélte Durchman, amikor újra erre a dologra tért vissza a beszéd.

— Gyötrelmesebbek, igen, de ezek az Úr szenvedései, amelyeket a keresztyén embernek tulajdon testén kell elszenvednie, — felelt Pál.

— S így teljesedik be az, ami még hátra van a Krisztus szenvedéseiből, — tette hozzá Malmberg.

— Nem tudom, mások hogyan vannak velem, de én mindig olyan gyöngének és féleneknek érzem magamat a kalajokii tárgyaló teremben. Bátrabbnak látszom, mert szánt-szándékkal másnak, határozottabbnak mutatom magamat, mint amilyen a valóságban vagyok. Ez bánt és bosszant azután...

— Ilyenek vagyunk mi, kedves testvérem, minden dologban és mindenütt, — mondta Malmberg Durchmannak. — Onnan fölülről, a szószékről jobbaknak látszunk; beszélünk, szépen prédikálunk, lelkesedünk, buzgón harcra szállunk a bűn és a világ ellen, de belül a lelkünkben csupa szenny, útálatosság, világiasság s mindenféle fajta bűn van.

— Amikor a legszentebb dolgokkal foglalatokodom, akkor vagyok a legszenyesebb és legundokabb; amikor a legerősebbnek és legbátrabbnak kellene lennem, akkor vagyok a leggyöngébb. S ha aztán így, mint — teszem — a tárgyaló teremben, újra megtapasztalom a magam keresztyénségének hitványságát, elszégyenlem magamat s a képmutató fölött kimondott ítélet reggeltől estig a fülemben cseng. Óh, én nyomorult ember! Óh, én nyomorult pap!

— Mi lenne, ha az ember benneteket, papokat kifordítana: a kívülvaló kerülne belülré s ami bent van, az válnék láthatóvá? — tréfálkozott Pál.

— Az lenne csak botrány az egyházban! Bottal kergetnének le bennünket a szószékről, — fűzte tovább a tréfát Durchman.

— Van ebben valami igazság. Rossz szokásokot nektek, papoknak, hogy mindig köpönyeg van a vállatokon: az igaz életnek, a szentségnek a köpönyege, a tudásnak, a hozzáértésnek, a megföllebbezhetetlen bírónak a köpönyege. Ugyan mikor hallhatja és láthatja a paraszt, hogy ti a magatok hibáiról és bűneiről is beszélték és azokat megsiratjátok?

— Igazán nem tudom. Talán majd csak a pokolban kerül rá a sor. Mélységes álmod alszunk, dédelgetjük a magunk hibáit, takargatjuk, rejtegetjük őket a szívünk titkos kamrájában, — felelt Durchman.

Roosnál, a régi jó barátnál már tárt karokkal várták és fogadták őket a többiek: Lagus, Hémning, Laurin. Öröm sugárzott az arcokról, fölhangzott a jóízű kacagás, amikor barátaik messze délről megérkeztek. Átölelték egymást, szorongatták, rázogatták egymás kezét, karonfogva vezették, az ajtónál tessékelték egymást...

— Pál is veletek jön? Dél felől? Lappuából?

— Hja, a püspök a maga papságával jön...

— De most ez alkalommal elveszik ám a püspöktől a püspök-süveget, a papoktól a palástot!

— Vegyék el, csak ezt hagyják meg! — nevetett Pál és tarisznyáját leállította a tornácon az ajtó mellé.

— No, Lagus, mit mondunk a bíróság előtt, vagy egyáltalában megszólalunk-e? — kérdezte Durchman komolyan.

— Kérdezd Laurintól! — felelt Lagus mosolyogva.

— Nem, holnap Laguson van a szólás sora. Hadd beszéljen ő! Mi többiek csak fölingereljük ellenfeleinket, de ez a csendes, komoly, megfontolt ylivieskai pap meglágyítja, megszeli, meg-

alázza, meggyőzi az embereket, — indokolta szavát Laurin és fordult egyet a szobában.

— Nem fogok beszélni, csak fölolvastam ezt a nyilatkozatot, — szólt Lagus és egy írást vett elő a zsebéből. — Ezt mi megbeszéltük már itt ma.

— Van-e benne szó arról a bizonyos fejkendőről, amelyet Durchman el mert fogadni? — kérdezte Malmberg nevetve.

— S benne van-e az is, hogy a bűnösnek még negyvenéves korában sem szabad eljutnia az üdvössége felől való bizonyosságra? — egészítette ki Durchman a figyelmeztetést.

— Véleményem szerint mindaz benne van, ami a tárgyra tartozik és szükséges, — felelt Lagus. — Nem szabad elfelejtenünk, hogy a törvényszék előtt állunk mint vádlottak s most kivált nem szabad arról sem megfeledkeznünk, hogy papok és keresztyének vagyunk, akiknek méltóságteljesen kell viselni magukat, akármit mondjanak vagy állítsanak is az ellenfeleink.

— Hát Pál? Mit akar ő mondani? — kérdezte valaki.

— Ugyan mit mondhatna egy együgyű parasztember? Félve, zavarodottan áll az urak előtt s ha dadog is valamit, jót nevetnek rajta.

— Van itt egy nyilatkozat Pál számára is, — szólt Lagus.

— Laurin fogalmazta. Ma reggel ütötte össze Mátyás gazdával. Csak jó lesz?

— No de féken tartottad-e közben az ó Ádámodat, Laurin? — kérdezte Durchman.

— Amennyire tőlem telt, — felelt Laurin nevetve. — Hiszen beszélhetnek a parasztek egyszer az urak módján is... S ha van a nyilatkozatban egy kis só meg bors, az csak egészségére válhatik a bírónak.

— Már csak gondod van rá, hogy jó kedvre deríts bennünket, — szólt Malmberg és megveregette Laurin vállát.

Megint ott álltak egymással szemben a tárgyaló teremben, ünnepélyesen és komolyan, két egymástól merőben különböző világ; a két egymással szemben álló táborban egymástól merőben különböző lélek és indulat. A meleg augusztusi levegő beáradt az ajtón és az ablakokon és magával hozta a pecsenye illatát abból az udvar másik oldalán levő kisebb házból, ahol a törvényszék tagjainak a szállása volt. Fölolvasták a hosszú jegyzőkönyvet, amelyet kelletlenül hallgatott mindenki, mert vagy a saját gondolataival foglalkozott újra meg újra, vagy pedig az urakat vette szemügyre, Berget és Sandmant, akik a szomszéd szobába átvezető ajtó küszöbén álltak s olykor-olykor súgtak valamit egy-

másnak, a lohtajai prépostot, aki néha szintén föltűnt az ajtónyílásban, meg az esküdteket, akik csöndesen, nyugodtan, még a fejüket sem mozdítva ültek méltóságuk tudatában a helyükön.

— Van a feleknek valami megjegyezni valójuk a jegyzőkönyvre vonatkozólag? — kérdezte a bíró és belemártotta tollát a tinta-tartóba. — Ha nincs, akkor beléphetnek a tanúk és letehetik az esküt.

S jöttek a tanúk és letették az esküt: Garvoli, a földmérő, Silvius, alavieskai pap, nagy, erős ember, aki híres volt testi erejéről s Holmström Antal és Schwartzberg Henrik, mindketten fiatal fölébredt papok.

— Mit tud Garvoli földmérő erre a dologra vonatkozólag? Mit látott és hallott? — kérdezte a bíró.

— Már tudniillik mit tud az összejöveteleknek káros voltáról és hasonlóról? — figyelmeztette Berg, át akarván segíteni a kezdeten.

— Azt láttam, hogy ezek az összejövetelek és az egész mozgalom háborúságot támasztanak a családokban, hogy a férj az asszony ellen, az asszony a férje ellen fordul. Eddig itt a falvakban csönd és békesség volt, de most minden megváltozott, amióta ezek az emberek ítélkezni kezdtek és a papok a pokollal riogatják híveiket.

— Egyebet nem tud? Van valami panasza a papok ellen? — kérdezte a bíró sietve, kapkodva.

— Lagus lelkész jó, adakozó ember, csak az a kifogásom ellene, hogy ezekkel az emberekkel társalkodik, akik elkülönültek a többiektől s hogy még a pénzét is rájuk költi, — nyilatkozott a tanú.

— Igen, igen, — mormogta a bíró türelmetlenül.

— Silvius lelkész! Mit tud nagytiszteletű uram? — kérdezte a bíró.

— A magam tapasztalatai alapján nem nyilatkozhatom ezekről az összejövetelekről, mert azokra nem jártam, mivelhogy törvénytelenek, noha hívogatni engemet is hívogattak. A vádlottak nem hivatkozhatnak összejöveteleik tekintetében a bibliára, mert hiszen az Úr maga mondja, hogy ahol ketten-hárman összegyűlekeznek az ő nevében, ott jelen van, s egyenest azt parancsolja, hogy vonuljunk vissza egymagunkban titkos kamaránkba s ajtókat bezárva ott imádkozzunk és szolgáljunk neki. S megfigyeltem azt is, hogy amióta ezek az emberek megkezdték népes összejöveteleik tartását, azóta a templomból elmaradt a nép.

— Kérem, hogy Silvius lelkésznek ezt a tanuvallomását kü-

lönös figyelmére méltassa a kerületi törvényszék, — jegyezte meg Berg, az ügyész.

— Holmström lelkész! Tegye meg tanuvallomását arra nézve, amit tud, — szólította fel a bíró a következő tanút.

Mozgolódás támadt a fal mentén és egy apró, barna emberke igyekezett előre.

— Mindenekelőtt azt akarom megállapítani, hogy Istennek az a munkája, amely a mi környékünkön és hazánk más vidékein megindult, mindenhova csak áldást vitt magával, sehova sem átkot. A nép lelki élete megújult és régi, rossz szokásait újakkal, jobbakkal cserélte föl. Ha meghasonlás támadt a falvakban és a házakban, ez az igazságnak a hazugsággal szemben megnyilvánuló hatása, mert az igazság só, amely mar. Bizony sajnálatos, hogy az utóbbi időkben újra fölemelte a fejét az istentelenség, mert föl-bíztatta az a kósza hír, hogy a kegyesség el van tiltva. Ez a pör pedig, amelynek tárgyalása itt folyik, támogatja és igazolja ezt a vélekedést. Malmberg lelkész prédikációit és tanításait számtalan alkalommal hallgattam, de soha semmit sem vettem észre bennük, ami eltért volna a lutheri hitvallástól. Végre Garvoli földmérő vallomására vonatkozólag legyen szabad megjegyeznem, hogy Lagus lelkész barátságos és segítségre kész mindenkivel szemben, bármilyen párthoz vagy irányzathoz tartozik is az illető.

Elfving prépost belépett a terembe és meghajlással jelezte, hogy szót kér.

— Tessék! Tessék, prépost úr! — szólt a bíró udvariasan.

— Kötelességemnek tartom megjegyezni, hogy Lagus lelkész szabadon rendelkezhetik anyagi javaival s hogy személyes tapasztalatom és hallomás révén én is tudom, milyen adakozó, segítségre kész ember.

Elfving prépost magaviselete, Lagus mellett való felszólalása annyira tetszett a fölébredteknek, hogy valamennyien örvendező pillantást váltottak egymással.

— Mindent megbocsátok neki, amit eddig vétett, — súgta Laurin Durchmannak.

— Még Schwartzberg lelkész van hátra. Tessék! — hallatszott a bíró biztatása az asztal mellől.

— Holmström lelkész vallomása-hoz nekem már kevés hozzáfűzni valóm van. Csak arra akarok rámutatni, hogy a fölébredt nép viselete nem valami szektáskodó hajlandóságnak a jele, hanem a mellett való bizonyágtétel, hogy a keresztyén népnek kötelessége a mindennapi életben való egyszerűség. Bizony, a nép csak maradjon meg népnek, finn népnek, darócruhás népnek, amely-

nek megvannak a maga atyáitól örökölt erkölcei ruházkodásban is, más egyébben is!

— Óhajtja a közvádoló a további tanukihallgatásokat? — kérdezte a bíró Bergtől.

— Nem kívánom. A zárszó jogával akarok élni. Véleményem szerint a tárgyalás folyamán a szükségesnél is kiviláglott, hogy a vádlott lelkészek és parasztok terhére a legkülönbözőbb bűncselekmények állapíthatók meg. Az 1726 januárius 12-ik napján kelt királyi rendeletre hivatkozva javaslom, hogy Lagus, Malmberg, Durchman, Laurin, Hemming lelkészek 200 tallérnyi bírságra ítéltessenek, akik mint lelkészek kétszeresen elmarasztalandók a terhükre írott bűncselekményekben s így a magas konzisztórium által megejtett vizsgálat után lelkészi hivatásuk gyakorlásától is függesztessenek föl egy bizonyos időre. Mivel továbbá Malmberg, Durchman, Laurin lelkészek vétkeseknek bizonyultak abban is, hogy tévelygő szellemben magyarázták a vallás bizonyos tanítéleit, vonatkoztatandó reájuk a büntető törvénykönyv 3. fejezetének 1. paragrafusa, amely a következőképen hangzik: «Ha valaki elpártol az igaz evangélikus tanítástól s valamely tévelygéshez csatlakozik s nem hagyja magát visszatéríteni az igazsághoz, száműzethessék a birodalomból, veszítse el örökösödési és egyéb polgári jogait a svéd királyság területén s csak királyi kegyelem alapján térhessen vissza svéd területre. Ugyanezen büntetés kiszabását javaslom Ruotsalainen Pálra, a nilsiái gyülekezet területén lakozó gazdára, aki az összejöveteleken papi ténykedéseket végzett, továbbá Roosra, a kátrányraktár gondnokára, valamint mindazokra a parasztokra, akiknek házában összejövetelek tartottak. Hasonlóképen elmarasztalni javaslom a vasárnap megszenteltségtelenítésének büntetésében mindazokat, akik vasárnap összejövetelekre jártak s végül Laurin lelkészre büntetés kiszabását tartom szükségesnek még illetlen és botránkoztató szóbeli, valamint írásbeli kijelentéseiért is.

— Van a vádlott lelkészeknek vagy parasztoznak még valami mondani valójuk?

— Legyen szabad valamennyi vádlott lelkész részéről ezt a végső írásbeli nyilatkozatot betérjesztenem, — szolt Lagus és kezében egy írással az asztalhoz lépett.

— A többiek részéről szintén? — kérdezte a bíró, kinyújtva kezét az asztalon át, mert észrevette, hogy a Niemiből való Mátyás egy írást forgat a kezében.

Újra kezdődött az olvasás, ugyanaz a vontatott, unalmas, lélektelen olvasás, mint előző alkalommal. A szavak és a mondatok

olykor valósággal bukfencet hányva olvadtak egymásba, hogy azután sietve, rohanva beleveessenek a fölolvadó egyhangú morgogásába.

— Mégis csak másképp olvashatna. Nem olyan akármilyen írások ezek, — súgta oda Laurin megint Durchmannak.

— Olvasson, ahogy akar, csak már érjen a végére, — felelt Durchman. — Nem látod, hogy elfáradt Pál a hosszú állásban?

— Kérnünk kellene, hogy engedjék leülni, — szólt hirtelen Laurin.

— Most már a vége következik, — súgta sebtében Durchman, anélkül, hogy feléje fordult volna.

— «Amint különben reméljük, hogy a tekintetes kerületi törvényszék immár világosan látja vádlóinknak alattomoságát és a mi ártatlanságunkat s így remélhetjük, hogy ennek következtében fölment bennünket minden vád alól. Ha azonban mégis az történnék, hogy ártatlanul elítéltetünk, vigasztalásul Luther énekét idézzük emlékezetünkbe:

Az ige kőszálként megáll,
Meggégyenül, ki bántja:
Velünk az Úr táborba száll,
Szent Lelkét ránk bocsátja.
Kincsünk, életünk,
Nőnk és gyermekünk
Mind elvehetik,
Mit ér ez ő nekik!
Mienk a menny örökre.

— A vádlottak, valamint a többiek is távoznak, — jelentette ki a bíró. — Az ítélet csak hétfőn 12 órakor fog kihirdettetni.

Künn az udvaron nagy tömeg várakozott, remélve, hogy megtörténik az ítélet kihirdetése. Amikor Pál, a papok és a vádlott parasztok kiléptek a kapun, egyrészt komoly, aggódó, kérdő, másrészt csúfondáros és gúnyolódó tekintetek fogadták őket. Sőt csúfolódó szó, gonosz, gúnyos röhögés is hangzott feléjük abból az irányból, ahol hátrább az udvar egy sarkában az ifjúság állt.

— Most jönnek a zekések a katekizációról, — mondta valaki a közelükben.

— Ebben az évben több alkalommal volt részük benne.

— De most aztán alighanem vége mindennek, katekizációnak is, összejövetel-tartásnak is, az egész új hitnek.

— Csak ne kivánd! Én megfordultam az összejöveteleiken és mondhatom, jól laktam náluk. Mert jól tartják, etetik, itatják, tejbe-vajba fűrésztik azt, aki eljár közéjük.

— De ki is forgatják ám a mellett mindenéből.

A fölébredtek megálltak, halkan beszélgettek egymással, ha feszélyezetten is, de nyugodtan viselték magukat — akárcsak a tárgyalás előtt — s hallgatták, amit Pál, Lagus és a többi pap egy nagy embercsoport közepén fojtott hangon beszél. Halk nevetés, egy-egy mosoly azt mutatta, hogy Pál vagy Laurin valami tréfás megjegyzést tett.

Ekkor egyszerre csak ének szólalt meg közöttük. Remegő, de azért erős férfihang kezdte rá, a zárt udvar falai visszaverték, a fölébredtek rendre csatlakoztak hozzá s most már Durchman szép, a többi fölé kerekedő hangja vezette. Az egyes csoportok rögtön föloslottak, a sapkák lekerültek a fejekről s a nagy, tágas udvar megtelt a gyülekezet énekével, olyan hatalmas, erőteljes énekszóval, amilyent még nem hallottak azok a falak. Az urak megjelentek az ablakokban és ajtóknban, a lohtajai prépost meg a többiek s ők is hallgatták az éneket, ki komolyan, ki szórakozottan, ki megdöbbenve... Amikor az ének véget ért, Pál a lépcső mellett, ahol állt, térdre ereszkedett s példáját követték a többiek, a fölébredtek mind s mögöttük még a világ gyermekeinek nagy része is. Pál ősz feje vállára omló hosszú hajával ott fehérlett a többiek fölött s ismert szelíd és mégis erőteljes hangja belecsendült az alkonyodó estébe, amint így imádkozott:

— Mindenható, igaz Isten, ki Atyjuk vagy mindazoknak, akik itt e földön mint a te gyermekeid járnak! Hálát adunk neked a keresztért és a nyomorúságért, amelyet ránk bocsátottál, minden szenvedésért, amely itt ezen a helyen és másfelé osztályrészül jutott nekünk a te és a te Fiad nevéért. Add, hogy békeséges tűréssel hordozzuk a keresztet és a nyomorúságot, adj alázatos-ságot és erőt a mindhalálig való kitartásra! Bocsáss meg mindazoknak, akik gyűlölnék és üldöznek bennünket és segítsd el őket a megtérésre és új életre! Igaz Isten, add, hogy a te tüzed lobogjon és terjedjen s mind több és több ember jusson el a te megismerésedre! S áraszd ki erődöt a fölébredtek egész népére: hadd teljenek meg bátorsággal mindenfelé a te szegény szolgálid s legyen ez bizonyága a te igazságodnak! Ámen.

Amikor fölkeltek, az urak még ott álltak helyükön s gúnyos mosollyal szájuk szögletében nézték a népet, amely csöndben és lassan, mintha halottat kísérne, indult el kifelé, a gazdasági udvaron át ki az utcára és mind jobban szétszóródott.

— Most jöjjön, aminek jönni kell: bírságotlanak meg, vesse-
nek börtönbe, fozszanak meg a hivatalomtól, — szölt Durchman
nekibátorodva.

— Én is úgy érzem, hogy semmi meg nem ingathatja meg-
gyöződésemet és meg nem félemlítheti szívemet, — folytatta
Laurin.

— Bizony, így van ez mindig: az Úr neve a mi erős várunk.
Az igaz odamenekül és oltalmat talál, — tette hozzá Lagus csön-
desen, bizonyossággal telve.

— Így kellett ennek történnie, máskép nem is történhetett
volna. A híveinknek ugyanazzal az indulattal kell fogadniok az
ítéletet, mint nekünk, — toldotta meg szavát Laurin.

Mindnyáján olyan jól érezték magukat: a bizakodás, a föl-
szabadultság érzése töltötte el őket. Valami olyan érzés volt ez,
amelyről beszélni nem is tudott volna egyik a másiknak. Még
késő este is hangzott az ének Roos házából s a világosság kive-
tődött az utcára.

Hétfőn megtörtént az ítélet kihirdetése. Ki pénzbírságra, ki
fogságra ítéltetett. Csak a száműzetéstől menekedtek meg.

— A konzisztórium most folytathatja, ahol ezek az urak
abbahagyták, — szölt Durchman. — Csak a parasztjainkat saj-
nálom.

— Én is. Bizony ök ártatlanok. Mi gyűjtöttük össze őket s
mi bíztattuk, hogy összejöveteleket tartsanak. A törvényszéknek
csak bennünket kellett volna megbüntetnie s meg kellett volna
kímélnie a híveinket, szegény nyomorultakat, akik most börtönbe
kerülnek, — kesergett Malmberg, föl s alá járva a szobában.

— Nekünk magunknak kell elhordoznunk a keresztünket és
a büntetésünket: nem vethetjük azt a papok vállára. Az Úr ügye
közös ügy s papoknak, híveknek együttesen kell odahajtaniok
vállukat a kereszt alá.

— Én is azt tartom, amit Pál, — szölt Lagus. — Közös
a kereszt ideleinn, de közös a dicsőség is odafönn, ahol az élet
örök összejövétel-tartás, az Úr barátaival való örök együttlételem...

Vallásszabadság Oroszországban.

Egy oroszországi német ifjú, mennonita prédikátor fia Németországba menekült s ott teológiát végéz. Az egyetemhez benyújtott életrajzából vesszük a következőket: A 18. életének betöltése után önállósította magát, azaz jogilag teljesen elszakadt a szüleitől, hogy tanulmányait folytathassa. A „vallásos kultusz szolgálkának gyermekei ugyanis semmiféle főiskolát nem végezhetnek. De mint szüleit megtagadott, önálló ember, a származása ellenére is megtette. A diákok úgynevezett „kulturmunkában való kötelestársrésztétele” azonban súlyos konfliktusba keverte. Az ifjú-kommunisták által rendezett egyik nyilvános vita-esten ugyanis belső ösztönzésre kénytelen volt bizonytságot tenni arról, hogy keresztény s meggyőződését nyilvánosan védelmezni. Erre aztán 1929. januárjában kizárták az iskolából. Sok-sok fáradsággal és utánajárással sikerült elérnie, hogy ismét felvegyék. Az egyik vizsgája alkalmával azonban egyenesen arra akarták rábírní, hogy egy nyilatkozatban nyilvánosan atheistának vallja magát. A nyilatkozat aláírása esetén kapott volna egy nagyobb stipendiumot, amivel a további tanulmányi idejét gondnélkülivé tette volna. Tanulmányai folytatásáért mindenre kész volt az ifjú, de az Isten megtagadására nem. Erre újból kizárták a főiskoláról. Elhatározta, hogy Németországba szöklík. Útközben azonban a G. P. U. elfogta és „ellenforradalmi propoganda”, „vallási agitáció” címén vád alá helyezték. El is ítélték három évi északoroszországi kényszermunkára. Archangels-ben azonban sikerült megszöklínie. Egy brémai matröz rejtette el egy német hajó fedelzetén s így sikerült Németországba jutnia. — Így fest tehát az a nagyszerű vallásszabadság, amelyet az oroszok olyannyira igyekeznek most igazolni a külföld előtt. (A würt. Pressverband után.)

Hogy' gyógyította meg szent Kolombán a spanyol náthát. A spanyol nátha csak alig másfél évtizede kapta a „spanyol” jelzöt. Azelőtt nátha, influenza és egyéb közönséges neveken szerepelt. De hogy létezett, arról különféle kódexek és krónikák már a régmúlt időből tudóstanak bennünket. Egy ilyen régi kolostori krónika meséli a következőket is: Kr. u. 600 körül a wargai kolostorban ütötte fel fejét ez a betegség. A kolostor feje a szigorú fr Kolombán apát volt. Kb. 220

barát volt a keze alatt. Kegyetlen szigorúsággal nevelte őket. A „faulenzia” (lustaság) minden fajtáját gyökerestől ki akarta irtani belőlük. Ezért vasfegyelmet tartott és szolgálai engedelmességet követelt. De ha a „faulenziát” sikerült is kidobni az ajtón, visszajött az ablakon, mint influenza. — Egy alkalommal ugyanis Kolombán apát Jézus pusz'ában idözésének példáját akarván követni, bibliájával együtt elvonult az erdők mélyére, hogy a csendesség áldásait kiaknázza. Alig pár nap múlva recsegéropogás támad az erdőben és verejtékben fürdő ábrázattal bukkán ki az ágak közül Gallus barát, Szt. Gallen későbbi alapítója. Nagy lihegve újságojja az apátnak, hogy valami furcsa betegség annyira leverte a lábáról a kolostor lakóit, hogy már csak alig néhány barát áll a talpán. Ő maga is beteg volt, de összeszedte minden erejét és idefutott hírt adni. A hír hallatára a hatalmas Kolombán olyan tempóban igyekezett hazafelé, hogy Gallus barát ugyancsak szedhette a lábát, ha a nyomában akart maradni. De ni! Alig érnek felétra a lihegő Gallus barát megtörlí a verejtéktől patakzó homlokát és felkiált: Szentatyám, szentatyám! Úgy érzem, mintha már egész' egészséges lennék! Az apát csak mosolygott és loholt tovább. Gallus pedig örömben ugándozva szöklélt utána s szentül meg volt győződve, hogy a gyógyulását Kolombán hatalma idézte elő. — Megérkeznek a kolostorba. Kolombán egyik ágytól a másikig ment, de a szelíd vigasztaló szavak helyett érckemény hangon rivalt rá minden betegre: „Szedd össze magad és le a csürbe rózsot csépleni!” Egy lélek se mert ellentmondani. A barátok egyenként levánszorogtak a csürbe, fogták a nehéz cséplőrudat és ütlegelni kezdték a földre kiterített rozsszalmát. Az apát maga is odaállt közéjük, kétmarokra fogott egy csépet és hatalmas hangjával mindig vesztebb tempót diktált a barátoknak. El is öntötte őket az izzadság, csak úgy patakzott róluk. De nem telt belé fél óra, már felkiált az egyik barát: „Szentatyám, szentatyám! Meggyógyultam.” Utána a másik, a harmadik és így tovább. Tíz percen belül az egész sereg ujjongott a boldogságtól, hogy egészséges lett. A gyors gyógyulás csodának tünt fel a barátok előtt s örömmel hálálkodtak a szigorú apátnak, a „fejbenjárás”-ért.

Tatay Sándor: Az eke. (Sopron, 1931, 239. o.) Ha az ember Szabó Dezsőtől még nem olvasott semmit, azt mondja erre a könyvre: Ni, milyen tehetséges regény! De aki az összes Szabó Dezsőket végigolvasta, azzal teszi le ezt a regényt: Ej, de gyöngé Szabó Dezső utánzat! Megvan ugyan benne mindaz, ami a Szabó Dezső regényekben: a titánnak szabott alak, a tragédiába fúló „nagy lázadás”, a vér sodra által bemocskolt nők, jobbra-balra sok-sok züllés, romlás, egy kis kacérkodás a vallással és filozófiával, sok „zokogás”, sok „turáni”, „titáni” és „örök” jelző, — de nincs még benne Szabó Dezső zsenije. Nincs valóságintéző tevő, még kevésbé szüggesztív ereje. Itt-ott csak úgy tobzódik a regényben a hús és vér — és az alakok mégsem húsból vérből valók, hanem csak olyan papírmassé „kor-figurák”. Hiányzik belőlük valami életeleven melegség, valami, ami emberekké és nem regényalakokká tenné őket. — Valami „titáni” *munka* zúg, dübörög, zakatol a regényben, de megfeszítheti az ember az összes képzelő erejét, akkor se tudja kivenni, mi is lehet azon a bakonyjaljai pár száz holdon olyan borzalmas nagy munka, amely alatt ennek a felhőkig nyúló titánnak össze kellett roppannia? S aztán az az összeroppanás! Mivel hogy muszály összeroppanni a titánt muszály meghaladni, s mivelhogy a Bakonyban nincs tenger, hogy elnyelne a hőst egy hatalmas szimbolikus végjelenetben, mint Szabó Dezső Boór Bálintját, azért hát az itteni szimbólum: az eke adja meg a kegyelem-dőfést a megdördült ég zene kísérete mellett a titánnak és a regénynek. — Az alakok belső ábrázolásánál a pszichológiai lehetőségek és képtelenségek egymást kergeztik. Ha Klárikát pl. nem látjuk valami zöldkannás földreszállt angyalkának, még csak meg lehetne érteni azt, amivé a végén válik. (Noha az így is, úgy is undorító). A legjobban sikerült alak egy egész kis epizód figura: Kerekes Ödön, a bakter. Erről látszik, hogy az író személyesen látta, ismerte. A többit csak elképzelte.

Az, hogy a regény szerzője fiatal, kezdő ember, nagy mértékben enyhítő körülmény. Egy kicsit azonban sietett. Még pár évig tanulmányfejezni kellett volna novellán, elbeszélésen s aztán „nagy regény”-be fogni. De hisszük, hogy a tanulóép. ezért

nem vész el, hanem legközelebb lemond a szabódezsős „titánkodásról”, a „nagy jele- netekről” és jobban belenéző a való életbe, mert nincs annál nagyobb és művészebb, mintha egy regény olvasása közben az az érzése támad az embernek: Ez tényleg való élet! Valódi könnyek, valódi mosolyok! — Aztán az életbölcssége is, reméljük, jobban kiforr legközelebbre, mert most se must, se bor, se filozófia, se kereszt- tyénség.

Egy pompás tőkéje van a szerzőnek s ezzel egész nyugodtan kezdhet újabb iro- dalmi vállalkozásokat is: a szép, folyékony, könnyen gördülő magyar stílusa. (Hogy minden oldalon legyen vagy tíz „titáni” és „örök” jelző, arról valószínű leszokik majd.) Mindeneket összemerve, az „eke” azért jól szántott ahhoz, hogy a legközelebbi aratáskor több „acélos búzát” teremjen a szerző földje. F. Z.

Roy Krisztina: Három barát. Fordította: Dr. Farkas Mária. (Budapest, FÉBÉ kiadása, 1932. 94. o.) A Napországbán című elbeszélés folytatása. A szerző ebben is az evangélium szolgája akart maradni, „nem irodalmi értékre” és irodalmi babérokra pályázott. Egyszerű eszközeivel azonban igen mélyre tud bevilágítani az emberi szívbe. Minden szív mélyén van egy seb, amelyet semmi más nem tud gyógyítani, csak Krisztus evangéliuma. Az elbeszélés azon- ban lsten hazahívó munkájának már csak mintegy az eredményét, az utolsó fejezetét adja, amikor az evangélium győzedelmes- kedik a szíven A többi elvész a háttérben. Ennek a megállapítása azért szükséges, mert különben az az érzése támadhat az olvasónak, hogy az elbeszélés nem „való- szerű”, mivel az evangélium győzelme a szívekben igen gyors és könnyű, míg a való életben nem így van. Kellemes, lelki épüléssel járó órákat szerezhet az elbeszélés mindenkinek. — A fordításban sajnos igen sok a németes aki-, amely-el kezdődő mellékmondat, holott a németek ilyen mellék- mondatait a magyar legtöbbször egy jel- zővel is ki tudja fejezni. Pár darab „hal- lottuk őt”, „várták őt” is akad, pedig a középiskolákban az ilyen „öt”-öket két- szeres piros aláhúzással nyilváníttják szarvas- hibának a magyar tanárok. Különbelen elég folyékony, színes, gördülékeny magyar nyelvű a fordítás.

Gáncs Aladár: Péter és János. (Elbeszélés. Győr, 1931. 36. o.) A szerző, mint az evang. egyház, az evangéliumi élet hűséges és csendes munkása tollal, irodalommal is szolgálni kívánja az Isten országát. Jézus tanítványainak életéből szakít ki néhány napot. Minden a Galileai-tenger partján történik az első húsvét és pünkösd között, amikor a Mester követőiben minden gondolat és terv összehullott, minden remény megingott és minden tanítás problematikussá lett. Azok a napok, amelyekben kétségek és vágyak remegtetik a sziveket, kétségtelenül vonzó feladatként állnak az írásművészet elé. Ez a kis könyv, bár az egyes helyrajzok részletességével érezteti az átélés, elképzelés közvetlenségét, mégis inkább olyannak mutatja be Gáncs Aladárt, mint aki az egyéni és közösségi keresztyén élet finom és mély bűneinek, nehézségeinek és áldásainak, megfigyelője, elemzője. Nem az irodalom munkása, a szolgálat embere áll inkább elének a könyvből. A könyv elolvasása mindenkinek kedves perceket szerezhet.

K. Gy.

A lelkipásztor, mint hívő ember. Dr. Victor János. 1932. Szövétnék. Egy nehéz, de az Isten kegyelme által gyönyörűséges élethivatásra készülő ifjakhoz szól

Victor János legújabb füzeté. Nehéz út, míg valaki eljut ahhoz a hithez, amely a saját énjének teljes összetörését, megüresítését, minden képzelt jóságtól, erénytől való megmeztelenítését jelenti, de a másik oldalon Isten hatalmas erőinek belénk áradását és belőlünk kisugárzását. Victor könyvecskéje jó vezető lehet ezen az úton.

Törökök közt. Döbrossy Lajos. 1932. Külmisziói füzetek 6. Egy évi úttörő munkájáról számol be az első török misszionárius. Nehéz az útja, sok imádságra van szüksége. Gondolunk-e néha reá? Ennél a munkánál közvetlen az Isten előtti felelősség minden magyaron.

Mórisz Sámuel. (Elbeszélés egy néger fiúról.) „Fébé” kiadása. A Szentlélek csodálatos hatalmát állítja elének ez az életrajzszerű igaz történet. Az egyszerű és alázatos szívű néger szobafestő legény csak a Megváltót ismeri. Azzal él együtt, szoros közösségben az imádság által. De a Szentleket is birni akarja és elindul megkeresni azt, aki néki a Szentlélek felől beszélni tudna. S amíg a Szentleket keresi, bizonygatóteleiben már olyan hatalmasan működik a Lélek, hogy amerre csak jár, mindenütt térdre borulnak az emberek az egyszerű néger fiú Megváltója előtt.

Ha valaki azt mondaná, hogy azért akar nem egészen kifogástalan társaságokba (pl. korcsmába, vagy tánclókokba) járni, hogy ott a jelenlétével jó irányú hatást vállalson ki s ott is az emberek megtérését munkálja, az épen olyan, mintha valaki úgy akarna egy csomó rothadt almát egészségessé tenni, hogy egy egészségeset helyez közéjük. Az egészséges valószínű előbb lesz ott rothadtta, mint a rothadtak egészségessékké.

*

A Megváltónak az teljesen mindegy, hogy kevés vagy sok bűnt bocsát-e meg. Ugyanúgy tesz, mint az a király, aki tizezer talentumot engedett el a szolgájának. Ha a másik szolga is neki tartozott volna a száz dénárral, akkor annak is épúgy elengedte volna, mint ennek. Nem az adósság nagyságától függ ez, hanem a hit nagyságától.

*

Olyan bűnönket, amelyek mi magunk előtt nyilvánvalók lettek, s amelyek alatt megalázkodtunk, elrejt az Úr az idegenek szeme elől, s nem engedi, hogy ártalmasabbá váljanak. Ellenben azoknál a bűnöknél, amelyeket nem akarunk észre venni, vagy nem úgy, ahogy kellene, megengedi Isten, hogy mások is észre vegyék és megítéljék. (Kolb Immanuel.)

Búcsú D. Stráner Vilmostól.

A theologus ifjúság nevében, a ravatalnál elmondotta *Kádár Gyula*.

Most, amikor gyászt lenget a fekete lobogó, amikor itt állunk szeretett professzorunk ravatalánál theológusok, lesújtott tanítványok az életnek és halálnak titkos rendjére, mélységes misztériumára kell, hogy gondoljunk. Egyszerre szomorú és szép, leverő és felemelő áttekinteni, hogy a bölcsőnél hozunk magunkkal kincseket, isteni ajándékokat, összefonódik és összenő az életünk sokak életével, átveszünk százados örökségeket. Azután egyszer — ki előbb, ki utóbb — átlépünk egy fekete ajtón az örökkévalóság hónapja. Valamit hoztunk, valamit elviszünk magunkkal és valamit itthagytunk.

Nekünk tanítványoknak is nagyon sokat hagyott itt a mi szeretett Professzorunk. Itt hagyta bennünk az ő életének emlékét, hogy mindig előttünk lebegjen és igazítson, tanácsoljon, melegítsen. Belénk plántálgatta az ő komoly tanítását, hogy a 2000 éves tanítást jobban megértjük, jobban hirdessük. És itt hagyta a küzködésünkön, a jókedvünkön, itt hagyta az arcunkon az ő atyai, jó szívének, az ő szemének a fényét. A csendesléptű Professzor nekünk jelentette az állandó szeretetet, a békességet, az aranyos derűt, az életet szolgáló tudományt s a határozott komolyságot, a mély

hitet. Az ő személyének működésének hatását egyikünk sem tagadhatná ki s nem felejthethetné ki a gondolkodásunkból, az érzületünkben. Az ő életének hullámgyűrűi akkor is terjednek, amikor ő már nincs közöttünk. Bizonyosságot tehetünk arról, hogy sokat adott, mert sokat kapott az Úrtól.

S amikor halát adunk, őérette összecsorol a szívünk, mert nélkülözni fogjuk az ő lelki javait, nélkülözni fogjuk őt magát. Stráner Vilmos professzor úr élete gazdagodásunk és halála veszteségünk.

2 és fél esztendővel ezelőtt, amikor lelkesszé avatásának 40 éves jubileumát ünnepeltük, azt mondotta, az ad néki erőt, vigasztalást, hogy „hű” az Isten”. Életéből felénk hajol szava: „Hű az Isten”. Nekünk is ez a tény ad most erőt és vigasztalást és mi is a hűséges Isten kezébe tesszük az ő hazatérő nemes lelkét.

Szeretett jó Professzorunk, bocsásd meg, hogy sokszor megnehezítettük percedet. Köszönjük ránk fordított munkádat és szeretetedet, emlékezeted áldott lesz közöttünk. Azzal az imádsággal búcsúzunk, hogy az örökkévaló, kegyelmes Isten öltöztessen szeretetének, dicsőségének gyönyörű sugaiba.

Aki a maga szemei előtt mindennap nagyobb bűnös lesz anélkül, hogy a bűn cselekvésébe esne, az igazán megtért. A kegyességen mindennap új luk támad, míg végre sehogy sem lehet befoltozni. Az ember kénytelen végül is sutba vágni. Én is így jártam vele s nem maradt más hátra, mint hinni abban, aki az istentelent megigazítja. Ennek kellett látnom magamat. A kegyességemet nagy fáradtsággal hordtam össze, de még nagyobb fáradtsággal tudtam tőle megszabadulni.

*

Vannak emberek, akiket nehéz elhordozni, mert ők maguk semmit sem hordoznak abból, ami reájuk tartozik; aki azonban hordozza a maga keresztjét, azt mások is könnyen hordozzák. (Kolb Immanuel.)

Szerkesztésért és kiadásért felelős : *vitéz Sréter Ferenc.*

Nyomatott Székely és Társa könyvnyomdájában, Sopron, Várkerület 66.

